

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра «Міжнародні економічні відносини та іноземних мов»

«Допущено до захисту»
Зав. кафедрою МЕВтаІМ
д.е.н., професор

_____ Іван МИЦЕНКО
« ____ » _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему:
«РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ»

Виконав здобувач вищої освіти
4 курсу, групи МЕВ-22
ОПП «Міжнародні економічні
відносини»
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»

_____ Морогін І.В.
« ____ » _____ 2026 р.

Керівник роботи
д.е.н., професор

_____ Іван МИЦЕНКО
« ____ » _____ 2026 р.

Рецензент: к-т екон. н., доцент

_____ Ілона АНДРОЩУК

Центральноукраїнський національний технічний університет

Факультет економічний

Кафедра Міжнародних економічних відносин та іноземних мов

Рівень вищої освіти Бакалавр

Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Іван МИЦЕНКО

«_____» _____ 2026 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗА ПЕРШИМ (БАКАЛАВРСЬКА) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Морогіна Ігоря Володимировича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи

Роль економічної дипломатії у забезпеченні зовнішньоекономічної політики України

_____ Миценко Іван Михайлович, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи до захисту _____

4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи Метою дослідження є вивчення теоретичних основ, оцінка сучасного стану та визначення стратегічних напрямів розвитку економічної дипломатії України в умовах глобалізаційних процесів і геополітичних викликів.

Завдання: розкрити зміст, сутність та основні функції економічної дипломатії; визначити її значення у процесі формування та реалізації зовнішньоекономічної політики держави; проаналізувати сучасний стан розвитку економічної дипломатії України; дослідити вплив міжнародних фінансових інституцій на становлення та розвиток економічної дипломатії; оцінити результативність економічної дипломатії України в умовах воєнного стану; визначити ключові проблеми, виклики та обмеження розвитку економічної дипломатії України; обґрунтувати стратегічні напрями вдосконалення економічної дипломатії України в сучасних умовах.

5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	проф. Миценко І.М.		
Розділ 2	проф. Миценко І.М.		
Розділ 3	проф. Миценко І.М.		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми і об'єкта дослідження, призначення наукового керівника	02.02.2026-13.02.2026	
2	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу, складання календарного плану його виконання	16.02.2026-06.03.2026	
3	Опрацювання навчальної та наукової літератури і складання плану роботи	09.03.2026-10.04.2026	
4	Проведення наукових досліджень, обробка фактичного матеріалу	13.04.2025-08.05.2026	
5	Написання тексту 1-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	11.05.2026-17.05.2026	
6	Написання тексту 2-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	18.05.2026-31.05.2026	
7	Написання тексту 3-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	01.06.2026-07.06.2026	
8	Усунення недоліків, написання остаточного варіанта тексту, оформлення кваліфікаційної роботи	08.06.2026-11.06.2026	
9	Перевірка на плагіат	12.06.2026-16.06.2026	
10	Отримання відгуку наукового керівника	17.06.2026-21.06.2026	
11	Рецензування кваліфікаційної роботи	22.06.2026-25.06.2026	
12	Захист кваліфікаційної роботи на засіданні екзаменаційної комісії		

Дата видачі завдання

« ____ » _____ 2026 року

Підпис керівника

(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання

« ____ » _____ 2026 року

Підпис здобувача

АНОТАЦІЯ

Роль економічної дипломатії у забезпеченні зовнішньоекономічної політики України.- Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття вищої освіти ступеня “бакалавр” за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини» зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» – Центральноукраїнський національний технічний університет. – Кропивницький. – 2026.

У роботі досліджено теоретичні засади, сучасний стан та стратегічні напрями розвитку економічної дипломатії України в умовах глобалізації та геополітичних викликів. Розкрито сутність і функції економічної дипломатії, проаналізовано її роль у реалізації зовнішньоекономічної політики держави. Оцінено ефективність економічної дипломатії України, зокрема у співпраці з міжнародними фінансовими інституціями та в умовах воєнного стану. Визначено основні проблеми та виклики розвитку, а також обґрунтовано напрями вдосконалення економічної дипломатії з метою підвищення конкурентоспроможності національної економіки та інтеграції у світове господарство.

Ключові слова: економічна дипломатія, зовнішньоекономічна політика, міжнародна торгівля, інвестиції, глобалізація, економічна безпека, міжнародні фінансові інституції, експорт, конкурентоспроможність.

ABSTRACT

The Role of Economic Diplomacy in Shaping Ukraine's Foreign Economic Policy. - Manuscript.

Qualifying bachelor's thesis for the degree of higher education in the educational and professional program "International Economic Relations" in the specialty "International Economic Relations". – Central Ukrainian National Technical University. - Kropyvnytskyi. - 2026.

The thesis examines the theoretical foundations, current state, and strategic directions of the development of Ukraine's economic diplomacy in the context of globalization and geopolitical challenges. The essence and functions of economic diplomacy are revealed, and its role in the implementation of the state's foreign economic policy is analyzed. The effectiveness of Ukraine's economic diplomacy is assessed, particularly in cooperation with international financial institutions and under conditions of martial law. The main problems and challenges of its development are identified, and directions for improving economic diplomacy are substantiated in order to enhance the competitiveness of the national economy and ensure integration into the global economic system.

Keywords: economic diplomacy, foreign economic policy, international trade, investments, globalization, economic security, international financial institutions, export, competitiveness.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ	9
1.1. Зовнішньоекономічна дипломатія як чинник економічної безпеки держави	9
1.2. Економічна дипломатія України в умовах глобалізації	14
1.3. Формування маркетингової стратегії виходу підприємства на міжнародні ринки	19
Висновки до розділу.....	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	30
2.1. Економічна дипломатія як чинник розвитку зовнішньоекономічних відносин України	30
2.2. Роль міжнародних фінансових інституцій у розвитку економічної дипломатії України	38
2.3. Економічна дипломатія України в умовах війни	43
Висновки до розділу.....	46
РОЗДІЛ 3 СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	49
3.1. Стратегія розвитку економічної дипломатії України у глобальному середовищі	49
3.2. Формування національної моделі економічної дипломатії України	58
Висновки до розділу.....	63
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67

ВСТУП

Актуальність обраної теми дослідження визначається посиленням значення економічної дипломатії у процесах формування та впровадження зовнішньоекономічної політики держави в умовах глобалізаційних змін і зростання міжнародної конкуренції. Сучасний розвиток світової економіки, зокрема активізація міжнародної торгівлі, становлення глобальних ланцюгів створення доданої вартості, а також вплив геополітичних чинників, обумовлюють потребу у ширшому застосуванні дипломатичних механізмів задля захисту та просування національних економічних інтересів. Для України зазначена проблематика є особливо важливою з огляду на євроінтеграційний курс, наявні військові загрози та потребу в економічному відновленні.

Економічна дипломатія виступає важливим механізмом інтеграції держави у світове господарство, сприяє розширенню зовнішньоекономічних зв'язків, залученню іноземних інвестицій, підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та зміцненню її позицій на міжнародній арені. Водночас ефективність економічної дипломатії залежить від рівня інституційного розвитку, узгодженості державної політики, здатності адаптуватися до змін у міжнародному середовищі та ефективного використання сучасних інструментів взаємодії з міжнародними партнерами.

Питання економічної дипломатії активно висвітлюється у наукових працях як українських, так і зарубіжних дослідників, які трактують її як важливий елемент зовнішньоекономічної політики, засіб забезпечення економічної безпеки та чинник зростання конкурентоспроможності держави. Водночас сучасні глобальні зміни та виклики, пов'язані з воєнною ситуацією, зумовлюють потребу в більш глибокому дослідженні механізмів функціонування економічної дипломатії України та окресленні пріоритетних напрямів її подальшого розвитку.

Метою бакалаврської роботи є вивчення теоретичних основ, оцінка сучасного стану та визначення стратегічних напрямів розвитку економічної дипломатії України в умовах глобалізаційних процесів і геополітичних викликів.

Для досягнення поставленої мети у роботі визначено такі завдання:

- розкрити зміст, сутність та основні функції економічної дипломатії;
- визначити її значення у процесі формування та реалізації зовнішньоекономічної політики держави;
- проаналізувати сучасний стан розвитку економічної дипломатії України;
- дослідити вплив міжнародних фінансових інституцій на становлення та розвиток економічної дипломатії;
- оцінити результативність економічної дипломатії України в умовах воєнного стану;
- визначити ключові проблеми, виклики та обмеження розвитку економічної дипломатії України;
- обґрунтувати стратегічні напрями вдосконалення економічної дипломатії України в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження виступає економічна дипломатія як невід'ємний елемент зовнішньоекономічної політики держави.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних положень, організаційно-економічних механізмів та практичних аспектів здійснення економічної дипломатії України в сучасних умовах.

Методи дослідження. У ході виконання роботи застосовано як загальнонаукові, так і спеціальні методи, зокрема: аналіз і синтез — для опрацювання теоретичних засад економічної дипломатії; статистичний метод — для дослідження динаміки зовнішньоекономічних показників; порівняльний

аналіз - з метою виявлення особливостей розвитку економічної дипломатії України; системний підхід - для обґрунтування шляхів її вдосконалення.

Практична значущість одержаних результатів полягає у можливості їх використання органами державної влади, суб'єктами господарювання та науковими установами під час розроблення й реалізації заходів, спрямованих на підвищення ефективності економічної дипломатії України.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел з 40 найменувань, 9 рисунків та 1 таблиці . Загальна кількість сторінок – 70.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ

1.1 Зовнішньоекономічна дипломатія як чинник економічної безпеки держави

Зовнішньоекономічна політика України значною мірою реалізується через інструменти дипломатії, яка відіграє ключову роль у формуванні як економічної динаміки, так і політичної стабільності держави. У контексті посилення глобалізаційних процесів та активного включення національних економік до світової системи господарювання, зовнішньоекономічна дипломатія виступає ключовою системою узгодження внутрішньодержавних інтересів із загальносвітовими тенденціями економічного розвитку [1]. Її значення полягає у створенні доброго середовища для економічного зростання шляхом розширення міжнародного співробітництва, зокрема з іноземними державами, міжнародними організаціями, а також представниками бізнесу та фінансових інституцій.

Функціональне призначення зовнішньоекономічної дипломатії полягає у забезпеченні ефективної інтеграції економіки України до глобального ринку, вдосконалення використання національних ресурсів і підвищенні рівня її конкурентоспроможності [2]. Особливого значення ця діяльність набуває в умовах нестабільності світової економіки, посилення санкційних обмежень та трансформаційних процесів у міжнародному економічному середовищі. У таких ситуаціях дипломатичні інструменти стають важливим чинником підтримання макроекономічної рівноваги, розвитку довготривалого партнерства та активізації інвестиційних потоків [3].

Зміст зовнішньоекономічної дипломатії розкривається через систему взаємопов'язаних функцій, серед яких можна виокремити такі:

- регулювання міжнародних економічних відносин, що передбачає участь держави у двосторонніх і багатосторонніх переговорах, спрямованих на

укладання торговельних угод, гармонізацію стандартів і забезпечення стабільності зовнішньоторговельної політики. Це сприяє поглибленню економічної взаємодії та відкриває перспективні можливості виходу на світові ринки [4];

- захист і просування національних економічних інтересів, що включає використання дипломатичних засобів для підтримки вітчизняного виробника та протидії обмежувальним заходам інших держав, таким як мита, квоти чи санкції. Важливим аспектом є також стимулювання експорту та розширення міжнародної присутності українських товарів і послуг [1];

- залучення іноземного капіталу, що реалізується через формування позитивного іміджу країни як надійного партнера, проведення міжнародних економічних заходів, а також удосконалення нормативно-правової бази з цілю зростання інвестиційної привабливості [5];

- підтримка розвитку інноваційних секторів економіки, зокрема галузей інформаційних технологій, альтернативної енергетики та високотехнологічного виробництва, що сприяють створенню доданої вартості та зміцненню позицій України у глобальній економіці [2];

- реалізація фінансової дипломатії, яка полягає у взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями щодо залучення кредитних ресурсів, грантів і участі у спільних проєктах розвитку. Це забезпечує розширення фінансових можливостей держави та зміцнення її економічної стійкості [3].

Важливим напрямом зовнішньоекономічної політики України є участь у діяльності провідних міжнародних інституцій, серед яких особливе місце посідають Світова організація торгівлі (СОТ), Європейський Союз (ЄС) та Організація Об'єднаних Націй (ООН). Співпраця з цими структурами сприяє розширенню доступу до міжнародних ринків, інтеграції у світові економічні процеси та формуванню ефективних механізмів реагування на глобальні виклики [4]. Зокрема, членство України у Світовій організації торгівлі посилило

її позиції у системі міжнародної торгівлі, забезпечивши можливість застосування інструментів врегулювання торговельних спорів і захисту національних економічних інтересів на міжнародному рівні [4].

Економічна безпека держави виступає фундаментальною умовою її стабільного функціонування та довгострокового розвитку. У цьому контексті важливе значення має дипломатична діяльність, яка є невід'ємним елементом забезпечення економічної стійкості України. Вона охоплює широкий спектр напрямів, серед яких ключовими є гарантування енергетичної безпеки, протидія нелегальній міграції, зміцнення економічного суверенітету та зменшення залежності від окремих держав і міжнародних структур [1].

Одним із пріоритетних аспектів економічної безпеки є енергетична складова, оскільки значна залежність України від імпортних енергоресурсів, передусім природного газу, утворює додаткові ризики для макроекономічної рівноваги. У зв'язку з цим зовнішньополітичні зусилля держави спрямовуються на диверсифікацію каналів постачання енергії, а також на розширення співпраці з альтернативними партнерами та постачальниками [3].

Серйозним викликом для економічної стабільності є процеси монополізації ринків, що характеризуються концентрацією контролю в руках обмеженого кола великих компаній або держав у певних секторах економіки. Подібні тенденції призводять до зниження конкурентного середовища та обмеження доступу інших учасників до ресурсів і ринкових можливостей. Для України зазначена проблема має особливо гострий характер у стратегічно важливих галузях, зокрема в аграрному секторі, металургійній промисловості та інших сферах, орієнтованих на експорт. [2].

До ключових загроз, пов'язаних із монополізацією, належать:

1. Зростання цінового тиску. Домінуючі суб'єкти ринку отримують можливість диктувати вигідні для себе умови, що негативно впливає на

діяльність малих і середніх підприємств. В українських реаліях це проявляється, зокрема, у залежності від великих зернотрейдерів [2];

2. Підрив економічної самостійності. Передача контролю над стратегічними галузями, такими як енергетика, іноземним компаніям може обмежити здатність держави формувати незалежну економічну політику [1];

3. Ускладнення виходу на нові ринки. Домінування великих корпорацій створює значні бар'єри входу, що стримує інтеграцію українських підприємств у міжнародні ринки [4];

4. Посилення торговельних протистоянь. Торговельні конфлікти становлять суттєвий виклик для зовнішньоекономічної дипломатії, оскільки вони можуть призводити до зниження обсягів експорту та фінансових втрат через застосування тарифних і нетарифних обмежень [4].

В умовах загострення торговельних суперечностей для України виникає низка додаткових ризиків:

1. Зменшення експортного потенціалу. Введення мит, квот та інших обмежувальних заходів звужує доступ українських товарів до зовнішніх ринків та негативно впливає на діяльність експортерів [4];

2. Політизація економічних відносин. Торговельні конфлікти часто мають політичне підґрунтя, що ускладнює міжнародну співпрацю та дипломатичні відносини [1];

3. Втрата традиційних ринків збуту. Ескалація конфліктів може призводити до витіснення українських компаній із усталених ринків, що спричиняє економічні збитки [2].

Важливим інструментом сучасної зовнішньої політики є санкційні механізми, які суттєво впливають на економічні процеси. Для України санкційна проблематика має комплексний характер, оскільки держава одночасно стикається з обмежувальними заходами з боку російської федерації та бере участь у міжнародній санкційній політиці щодо країни-агресора.

Економічні наслідки санкцій проявляються у двох основних вимірах:

1. Безпосередній вплив. Обмеження, запроваджені Росією, негативно позначаються на експорті української продукції, зокрема в металургійній, хімічній та аграрній галузях [3];

2. Опосередкований вплив. Міжнародні санкції проти Росії трансформують умови функціонування регіональних ринків, впливаючи на логістичні маршрути та транзитні можливості України [5].

Водночас санкційна політика має і позитивні наслідки для України. Зокрема, вона сприяє зміцненню політичної підтримки з боку міжнародних партнерів, що підсилює позиції держави на глобальному рівні [3]. Крім того, спостерігається консолідація міжнародної спільноти, яка проявляється у зростанні рівня солідарності щодо захисту суверенітету та територіальної цілісності України [3].

Завдяки активному використанню дипломатичних інструментів Україна не лише зміцнює міжнародну підтримку, а й намагається мінімізувати негативні економічні наслідки санкційного впливу. Досягнення цього забезпечується через диверсифікацію зовнішньоекономічних зв'язків, розширення географічної структури експорту та інтенсифікацію співробітництва з міжнародними партнерами.

У ширшому контексті дипломатія відіграє вагомую роль у забезпеченні економічного зростання та посиленні економічної безпеки держави. Її ефективне застосування сприяє підтриманню макроекономічної стабільності, формуванню стійких довгострокових партнерств і зменшенню впливу зовнішніх економічних факторів на національну економіку.

В умовах глобалізаційних процесів і динамічних змін у світовій економіці значення зовнішньоекономічної дипломатії суттєво зростає. Вона функціонує як ефективний інструмент адаптації держави до нових викликів, забезпечуючи можливість оперативно реагувати на трансформації міжнародного середовища,

відстоювати національні інтереси та підтримувати конкурентоспроможність України на глобальному рівні.

2.1 Економічна дипломатія України в умовах глобалізації

У сучасному міжнародному економічному середовищі дипломатична діяльність набуває стратегічного значення, оскільки забезпечує формування стійких міждержавних економічних зв'язків і сприяє реалізації національних інтересів у глобальному вимірі. Економічна дипломатія характеризується багатовекторністю, що проявляється у розвитку різних напрямів, зокрема торговельного, фінансового, екологічного та культурного. Кожен із цих напрямів виконує специфічні функції, пов'язані з організацією міжнародного економічного співробітництва та врегулюванням суперечностей у світовій економічній системі [2].

Серед основних інструментів економічної дипломатії провідне значення має укладення міжнародних угод як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях, участь держав у роботі міжнародних економічних організацій, а також створення зон вільної торгівлі. Значну роль у розвитку міжнародного економічного співробітництва відіграють такі міжнародні інституції, як Світова організація торгівлі та Організація економічного співробітництва та розвитку. Одним із ключових кроків у формуванні торговельної дипломатії України стало укладення Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, що створило передумови для поступового входження української економіки до європейського економічного простору та поглиблення економічної інтеграції з країнами ЄС [4].

Окремим напрямом є фінансова дипломатія, яка передбачає активну участь держави у міжнародних фінансових відносинах. Її втілення забезпечується шляхом залучення іноземного капіталу, а також розвитку співпраці з міжнародними фінансовими інституціями, зокрема з Європейський

банк реконструкції та розвитку. Серед ключових інструментів фінансової дипломатії виокремлюють ведення переговорів щодо залучення кредитних ресурсів, отримання технічної допомоги, а також формування спільних фінансових механізмів для реалізації великих інфраструктурних проєктів [5].

Важливу роль відіграє регіональна дипломатія, яка орієнтована на розвиток співробітництва з територіально близькими країнами. Україна активно використовує цей напрям для зміцнення економічних зв'язків у Чорноморському регіоні, зокрема через укладання угод щодо транзиту енергоресурсів, формування спільних митних режимів і розвиток транспортно-логістичної інфраструктури [1].

У сучасних умовах глобалізації особливого значення набуває участь держав у глобальних ланцюгах доданої вартості. Такий формат взаємодії дозволяє залучати передові технології, інвестиційні ресурси та інтегрувати національне виробництво у міжнародні виробничі мережі. Для України це створює передумови для підвищення конкурентоспроможності продукції та диверсифікації структури експорту [3].

Сучасна економічна дипломатія застосовує широкий спектр механізмів для досягнення стратегічних цілей, серед яких провідне місце займає укладання міжнародних економічних угод, що регулюють взаємовідносини між державами. Україна активно використовує потенціал як двостороннього співробітництва, зокрема з Туреччиною, так і багатосторонніх форматів, включаючи участь у Світовій організації торгівлі, для врегулювання торговельних спорів та розширення можливостей експорту [4].

Торговельна дипломатія виступає ключовим елементом економічної дипломатії, основною метою якого є розширення експортних можливостей держави, підтримка національних товаровиробників та розвиток взаємовигідного міжнародного торговельного співробітництва. Серед основних інструментів реалізації торговельної дипломатії можна виокремити:

- укладання угод про вільну торгівлю;
- проведення переговорів щодо зменшення тарифних і нетарифних бар'єрів;
- участь у міжнародних виставках, форумах і торговельних заходах;
- застосування квотування та впровадження заходів захисту внутрішнього ринку.

Показовим прикладом ефективного застосування інструментів торговельної дипломатії є Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, реалізація якої сприяла розширенню можливостей доступу українських товарів і послуг до ринку ЄС, а також активізації процесів економічної інтеграції України до європейського простору [4].

Фінансова дипломатія займає ключове місце в системі економічної дипломатії та орієнтована на створення необхідної ресурсної основи для розвитку національної економіки. Її практична реалізація ґрунтується на активній взаємодії з міжнародними фінансовими інституціями, серед яких важливе місце посідають Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкції та розвитку та Світовий банк. До ключових інструментів належать переговорні процеси щодо отримання кредитних ресурсів, залучення грантового фінансування, стимулювання інвестиційної активності у стратегічно важливих інфраструктурних проєктах, а також участь у міжнародних фінансових форумах і самітах [5].

Показовим прикладом результативності фінансової дипломатії є співпраця України з Міжнародним валютним фондом, яка відіграла важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності держави в умовах кризових явищ і макроекономічних дисбалансів [3].

У сучасних умовах особливої ваги набуває енергетична дипломатія, що зумовлено загостренням глобальних енергетичних викликів і залежністю держави від імпорتنих енергоресурсів. Ключовими напрямками її реалізації є

укладання міжнародних угод щодо транспортування енергоносіїв, розвиток відновлюваної енергетики, а також диверсифікація шляхів постачання. Для України особливо важливим є забезпечення транзиту природного газу до європейських країн, що посилює її роль і стратегічне значення як транзитної держави [1].

Культурна дипломатія, попри свій непрямий вплив на економічні процеси, відіграє важливу роль у формуванні позитивного образу держави на міжнародній арені. У свою чергу, це сприяє притоку іноземних інвестицій і розвитку туристичної галузі. Основними інструментами культурної дипломатії виступають організація міжнародних культурних заходів, популяризація національних брендів, а також розширення освітнього й наукового співробітництва [2].

Важливим компонентом економічної дипломатії є участь держави у діяльності міжнародних організацій, зокрема СОТ, ОЕСР та ЄС. Ця участь утворює передумови для розгляду глобальних економічних проблем, вироблення спільних підходів до їх вирішення, а також дозволяє ефективно відстоювати національні економічні інтереси й захищати права українських експортерів у разі виникнення торговельних суперечностей [4].

Окремого значення набуває розвиток зон вільної торгівлі як інструменту стимулювання міжнародної економічної взаємодії. Їх функціонування сприяє усуненню тарифних обмежень, полегшенню доступу до зовнішніх ринків і збільшенню обсягів експорту. Україна активно розширює мережу таких угод, зокрема з Європейським Союзом і Канадою, що створює додаткові умови для просування національної продукції на світові ринки [4].

Вагомий вплив на зміцнення економічної стабільності мають також регіональні ініціативи. Україна активно використовує інструменти регіональної дипломатії для розвитку співпраці з країнами Чорноморського регіону. Це включає укладання угод у сфері транзиту енергоресурсів, створення спільних

митних режимів, розвиток транспортних коридорів і реалізацію інфраструктурних проєктів. Зокрема, транспортний коридор TRACECA відіграє важливу роль у включенні України до міжнародних логістичних мереж та зміцненні її позицій як транзитної держави [1].

Глобалізаційні процеси водночас створюють нові можливості та генерують додаткові виклики для розвитку економічної дипломатії. У цьому контексті додання держави до глобальних ланцюгів доданої вартості розглядається як важливий механізм залучення іноземних інвестицій, сучасних технологій та інноваційних рішень. Інтеграція у міжнародні виробничі системи дає змогу Україні не лише розширювати асортимент експортної продукції, але й підвищувати її якісні характеристики та рівень конкурентоспроможності на світових ринках.

Разом із тим ефективна участь у таких процесах вимагає комплексних внутрішніх перетворень. Зокрема, актуальним є приведення національного нормативно-правового середовища у відповідність до міжнародних стандартів, створення сприятливих умов для діяльності транснаціональних корпорацій, а також розроблення стратегічних підходів до розвитку високотехнологічних секторів економіки на довгострокову перспективу.

Отже, економічна дипломатія виступає складним багаторівневим інструментом реалізації зовнішньоекономічної політики, який поєднує різноманітні механізми впливу з метою досягнення стратегічних цілей держави у глобальному економічному середовищі. Її результативність значною мірою залежить від здатності оперативно адаптуватися до перетворень міжнародної економічної кон'юнктури, забезпечуючи водночас належний рівень захисту національних інтересів і створення передумов для сталого економічного розвитку.

1.3 Ключові виклики та пріоритети економічної дипломатії України

Ефективність економічної дипломатії як важливого механізму реалізації зовнішньоекономічних пріоритетів держави залежить від сукупності взаємозалежних чинників, що визначають особливості її функціонування в умовах сучасної глобальної економіки. Ці чинники доцільно поділяти на внутрішні та зовнішні. Внутрішні чинники характеризують рівень розвитку національної економіки, політичну стабільність країни та ефективність системи державного управління. Зовнішні чинники охоплюють тенденції розвитку міжнародної торгівлі, вплив міжнародних організацій, глобальні економічні ризики та процеси технологічної модернізації.

Серед внутрішніх факторів вагоме значення має структура національної економіки. Її важливими показниками є співвідношення обсягів експорту та імпорту, питома вага товарів і послуг із високою доданою вартістю в експортній структурі, а також рівень залучення країни до глобальних ланцюгів створення вартості. Ці характеристики значною мірою визначають конкурентоспроможність держави на міжнародних ринках та можливості ефективного використання інструментів економічної дипломатії. У період 2010–2024 років для України була характерна значна орієнтація експорту на сировинні товари, що стримувало підвищення її конкурентоспроможності на світових ринках. Зокрема, у 2020 році понад 60% експорту припадало на аграрну продукцію та металургію, тоді як частка високотехнологічних товарів залишалася меншою за 10%. Така структура експорту звужує можливості формування стійких економічних зв'язків із високорозвиненими країнами.

Не менш важливим є рівень інституційної спроможності держави. Результативність економічної дипломатії істотно залежить від професійності кадрів, узгодженості стратегічних орієнтирів і прозорості управлінських процесів у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Недостатня координація між органами державної влади та недосконалість нормативно-правової бази у певні

періоди гальмували інтеграційні процеси України до європейського економічного простору, що особливо відчувалося на початкових етапах імплементації Угоди про асоціацію.

Вагомим внутрішнім фактором також є рівень політичної стабільності. Наявність внутрішніх конфліктів і військових загроз суттєво ускладнює застосування дипломатичних інструментів. Починаючи з 2014 року, зовнішньоекономічна дипломатія України значною мірою була переорієнтована на залучення міжнародної фінансової допомоги, а також на реалізацію санкційної політики щодо держави-агресора [6].

Серед зовнішніх чинників визначальну роль відіграють процеси глобалізації й регіоналізації світової економіки. На протязі 2010–2024 років міжнародне економічне середовище зазнало суттєвих змін, зокрема через торговельні конфлікти, пандемію COVID-19 і посилення протекціоністських тенденцій. Це обмежило можливості виходу українських товарів і послуг на нові ринки. Водночас у 2023 році спостерігалось зростання експорту до країн Європейського Союзу приблизно на 15% порівняно з 2020 роком, що стало можливим завдяки розширенню торговельних квот. Разом із тим доступ до азійських ринків залишався ускладненим через логістичні бар'єри.

Суттєвий вплив на ефективність економічної дипломатії має також діяльність міжнародних організацій. Членство України у СОТ відчиняє доступ до механізмів врегулювання торговельних спорів, водночас передбачаючи дотримання високих міжнародних стандартів. Починаючи з 2018 року, Україна досягла позитивних результатів у низці торговельних спорів, що сприяло зменшенню бар'єрів для експорту деяких видів продукції, зокрема аграрної.

Окремого значення набуває вплив глобальних економічних криз. Так, у 2020–2021 роках пандемія COVID-19 спричинила скорочення обсягів світової торгівлі приблизно на 9% й негативно позначилося на експортних показниках України. Водночас кризові явища стимулювали розвиток цифрових

інструментів дипломатії, що сприяло зміцненню позицій українського сектору інформаційних технологій на міжнародному рівні.

Успішність економічної дипломатії також залежить від ефективності застосування відповідних інструментів. Зокрема, створення у 2019 році Офісу із залучення та підтримки інвестицій сприяло активізації інвестиційних процесів, що відобразилося у зростанні обсягів капіталовкладень у промисловий сектор приблизно на 12%. Водночас обмежене фінансування закордонних дипломатичних установ ускладнює просування економічних інтересів держави та підтримку національних експортерів на міжнародних ринках [7].

У цілому результативність економічної дипломатії України значною мірою залежить від її спроможності швидко реагувати на зміни міжнародного середовища та раціонально використовувати наявний ресурсний потенціал. Одним із ключових викликів залишається недостатня диверсифікація експорту. Орієнтація на сировинну модель економіки підвищує вразливість держави до коливань світових цін на основні експортні товари, зокрема зернові культури, металургійну продукцію та мінеральні ресурси. Наприклад, зменшення світових цін на метали у 2019 році негативно вплинуло на торговельний баланс України, що актуалізувало необхідність розвитку галузей із високою доданою вартістю, з машинобудування та інформаційні технології [8].

Суттєвим внутрішнім фактором, що визначає результативність економічної дипломатії, є рівень прозорості бізнес-середовища та поширеність корупційних практик. Незважаючи на проведення реформ у різних сферах, складність адміністративних процедур і наявність нерівних умов для іноземних інвесторів залишаються стримуючими чинниками для припливу капіталу. Зважаючи на це особливої ваги набуває підвищення інституційної спроможності дипломатичних установ, які мають забезпечувати комплексну підтримку іноземних суб'єктів господарювання при виході на український ринок [1].

Важливим напрямом удосконалення економічної дипломатії є використання сучасних цифрових технологій. Поширення пандемії COVID-19 суттєво прискорило розвиток цифрової дипломатії, забезпечивши можливість підтримувати міжнародний діалог, проводити переговори та здійснювати дипломатичну взаємодію в дистанційному режимі. Водночас цифрові інструменти стали ефективним засобом зміцнення міжнародного іміджу України шляхом демонстрації досягнень у сфері інформаційних технологій, розвитку інноваційного підприємництва та стартап-середовища. Значну роль відіграли також цифрові платформи для представлення інвестиційних можливостей країни, що сприяло підвищенню зацікавленості іноземних інвесторів та залученню додаткового капіталу в економіку України [5].

На глобальному рівні вагомий вплив на розвиток економічної дипломатії здійснюють трансформації геополітичного середовища. Посилення економічної конкуренції між провідними центрами сили, зокрема США і Китаєм, призвело до змін у структурі світових торговельних потоків і переорієнтації бізнесу на регіональні ринки. Для України такі процеси створюють як ризики, пов'язані зі скороченням глобального попиту, так і нові можливості. Завдяки вигідному географічному положенню держава має потенціал посилити свою роль як транзитного та логістичного вузла між Європою та Азією [3].

Вагомим чинником також є участь України в діяльності міжнародних організацій. Членство у Світовій організації торгівлі та взаємодія з міжнародними фінансовими інституціями, зокрема Європейський банк реконструкції та розвитку і Світовий банк, забезпечують можливості для ефективного захисту національних економічних інтересів на міжнародному рівні. Зокрема, успішне врегулювання торговельних спорів сприяє зниженню бар'єрів для експорту українських товарів. Разом із тим участь у цих інституціях вимагає дотримання високих міжнародних стандартів, що може

створювати додаткові труднощі для функціонування окремих галузей економіки [4].

Помітний вплив на ефективність економічної дипломатії мають також глобальні економічні кризи, які підсилюють потребу в оперативній адаптації до нових умов. Зокрема, енергетична криза 2022–2023 років, спричинена зростанням цін на енергоносії, стимулювала Україну до активізації співпраці з Європейським Союзом у напрямі диверсифікації джерел енергопостачання та розвитку відновлюваної енергетики. У межах цієї взаємодії були укладені відповідні угоди, що дозволили залучити фінансові ресурси для модернізації енергетичної інфраструктури держави [5].

На глобальному рівні визначальними чинниками ефективності економічної дипломатії виступають процеси глобалізації та регіоналізації міжнародної торгівлі, які істотно змінюють характер економічної взаємодії між країнами. Упродовж 2010–2024 років світове економічне середовище зазнало суттєвих трансформацій, зумовлених загостренням торговельних протистоянь, наслідками пандемії COVID-19 та посиленням протекціоністських заходів у ряді держав. Сукупна дія цих факторів обмежувала можливості виходу української продукції на нові зовнішні ринки. Зокрема, пандемія, що розпочалася у 2020 році, спричинила істотне скорочення обсягів міжнародної торгівлі, що негативно вплинуло на експортні показники України, особливо у взаємодії з країнами, з якими не було укладено угод про вільну торгівлю [1].

Водночас у 2023 році було зафіксовано зростання обсягів експорту до країн Європейський Союз приблизно на 15% порівняно з 2020 роком, що стало можливим завдяки розширенню торговельних квот на українські товари. Разом із тим ринки азійського регіону залишалися недостатньо освоєними, що пояснюється наявністю логістичних і торговельних бар'єрів, зокрема обмеженим доступом до стратегічно важливих морських портів унаслідок безпекових викликів [2].

Відчутний вплив на ефективність економічної дипломатії справляє діяльність міжнародних інституцій, таких як Світова організація торгівлі, Європейський банк реконструкції та розвитку та Світовий банк. Членство у Світовій організації торгівлі відкриває доступ до механізмів врегулювання торговельних спорів, але водночас передбачає дотримання високих міжнародних стандартів, що може виступати як стимулом розвитку, так і певним обмеженням для держав із трансформаційною економікою. Зокрема, починаючи з 2018 року Україна досягла позитивних результатів у ряді торговельних спорів, що сприяло усуненню бар'єрів для експорту окремих категорій продукції, зокрема аграрної [3].

Суттєвим зовнішнім чинником виступає загальний стан світової економіки. Глобальні кризові процеси, зокрема пандемія COVID-19 та енергетична криза 2022–2023 років, зумовлюють потребу в оперативній адаптації держав до нових умов функціонування. Для України пандемія стала не лише серйозним викликом, але й стимулом до активного впровадження інструментів цифрової дипломатії, що сприяло посиленню позицій вітчизняного ІТ-сектору на міжнародному рівні [4].

Результативність економічної дипломатії також визначається ефективністю застосування відповідних інструментів. Зокрема, створення у 2019 році Офісу із залучення та підтримки інвестицій стало важливим кроком для активізації інвестиційної діяльності, що проявилось у збільшенні обсягів інвестицій у промисловість приблизно на 12% [5]. Водночас недостатнє фінансування закордонних дипломатичних установ обмежує можливості ефективного просування економічних інтересів України та підтримки національних експортерів на світових ринках.

Поміж внутрішніх факторів значну роль відіграє рівень прозорості бізнес-середовища та поширеність корупційних практик. Незважаючи на певний прогрес у проведенні реформ, складність адміністративних процедур і нерівні

умови для іноземних інвесторів залишають стримувати приплив капіталу в національну економіку [2].

Таким чином, результативність економічної дипломатії України значною мірою визначається спроможністю держави адаптуватися до трансформацій міжнародного економічного середовища, ефективно використовувати сучасні дипломатичні інструменти та постійно вдосконалювати систему державного управління. Сучасні виклики, серед яких технологічні зміни, загострення торговельної конкуренції та глобальні кризові явища, вимагають формування адаптивної та проактивної дипломатичної політики. Її реалізація має бути спрямована на підтримку сталого економічного зростання, зміцнення міжнародної конкурентоспроможності країни та подальше поглиблення інтеграції України до світового економічного простору [1].

Сучасні глобальні зміни посилюють значення економічної дипломатії України як важливого механізму адаптації до нових умов міжнародного геополітичного та економічного середовища. У зв'язку з цим особливого значення набуває поглиблення економічного співробітництва з провідними міжнародними партнерами, насамперед із Європейським Союзом, Сполученими Штатами Америки та державами Азійського регіону. Водночас економічна дипломатія покликана сприяти захисту національних економічних інтересів шляхом протидії протекціоністським обмеженням і мінімізації негативного впливу торговельних бар'єрів, що набувають поширення в умовах нестабільності світової економіки [2].

Одним із пріоритетних напрямів зовнішньоекономічної діяльності держави залишається забезпечення енергетичної безпеки. Для досягнення цієї мети Україна активно використовує інструменти економічної дипломатії, спрямовані на диверсифікацію джерел постачання енергоресурсів та стимулювання розвитку альтернативних видів енергетики. Важливу роль у цьому процесі відіграє співпраця з Європейським Союзом, завдяки якій було

укладено низку угод щодо залучення фінансової підтримки для модернізації енергетичної інфраструктури, підвищення її ефективності та скорочення залежності від традиційних постачальників енергетичних ресурсів [1].

Вагомим напрямом економічної дипломатії є сприяння розвитку малого та середнього підприємництва, яке відіграє важливу роль у функціонуванні національної економіки. У межах цього напрямку дипломатична діяльність має бути спрямована на створення сприятливих умов для виходу українських компаній на міжнародні ринки, розширення їхніх експортних можливостей, а також активізацію участі у міжнародних виставках, ділових форумах, торговельних місіях та інших заходах, що сприяють налагодженню партнерських зв'язків і розвитку зовнішньоекономічної співпраці. Такий підхід сприятиме диверсифікації експорту, підвищенню економічної стійкості та активізації підприємницької діяльності [5].

Однією з ключових проблем залишається низький рівень диверсифікації експортної структури. Переважання сировинної спрямованості економіки посилює залежність країни від змін кон'юнктури світових ринків та коливань цін на основні експортні товари, серед яких провідне місце займають зернові культури, металургійна продукція та мінеральна сировина. У зв'язку з цим пріоритетним напрямом економічної дипломатії має стати розвиток галузей із високою доданою вартістю, зокрема машинобудування, сфери інформаційних технологій та інноваційної діяльності. Це сприятиме зменшенню залежності від сировинних ринків і посиленню конкурентних позицій України у світовій економіці [3].

Особливого значення набуває зміцнення інституційної бази економічної дипломатії, а також підготовка висококваліфікованих спеціалістів у сфері міжнародних економічних відносин. Освітні програми потребують оновлення відповідно до сучасних викликів глобалізованої економіки, що сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно співпрацювати з

іноземними партнерами, брати участь у міжнародних проєктах та здійснювати професійну діяльність у межах міжнародних організацій [5].

Водночас результативність економічної дипломатії значною мірою визначається здатністю держави оперативно реагувати на трансформації світового економічного середовища. Особливої актуальності це набуває в умовах посилення геополітичного суперництва між провідними центрами глобального економічного впливу, зокрема Сполученими Штатами Америки та Китаєм, що істотно впливає на міжнародну торгівлю, інвестиційні потоки та систему економічних відносин загалом. У цих умовах для України відкриваються додаткові можливості для зміцнення власних позицій як регіонального економічного актора, зокрема шляхом диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків із країнами Європи та Азії [4].

Таким чином, економічна дипломатія України виступає одним із ключових механізмів досягнення довгострокових економічних пріоритетів держави. Її ефективність залежить від успішного проведення внутрішніх реформ, активної інтеграції у міжнародні економічні процеси, використання сучасних цифрових технологій та інноваційних підходів, а також від здатності держави оперативно реагувати на глобальні та регіональні виклики. У поєднанні із заходами, спрямованими на розвиток малого та середнього бізнесу, економічна дипломатія здатна стати важливим інструментом зміцнення конкурентоспроможності національної економіки та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України в умовах сучасних трансформаційних процесів [8].

Висновки до розділу

Таким чином, економічна дипломатія України є важливим інструментом реалізації зовнішньоекономічних пріоритетів держави та зміцнення її економічної безпеки в умовах сучасних глобалізаційних процесів. Проведене

дослідження засвідчило, що результативність економічної дипломатії залежить від сукупності внутрішніх і зовнішніх чинників, серед яких особливу роль відіграють структура національної економіки, ефективність державних інституцій, рівень політичної стабільності та зміни, що відбуваються у світовому економічному середовищі.

Установлено, що реалізація сучасної економічної дипломатії здійснюється за допомогою широкого спектра інструментів, серед яких важливе місце посідають укладання міжнародних договорів, співпраця в межах міжнародних організацій, а також розвиток фінансової, торговельної, енергетичної та культурної дипломатії. Водночас стратегічного значення набуває інтеграція України до глобальних ланцюгів створення доданої вартості, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, розширенню експортних можливостей та активізації процесів залучення іноземних інвестицій.

Водночас встановлено, що економічна дипломатія України стикається з низкою викликів, серед яких недостатній рівень диверсифікації експорту, залежність від сировинної моделі розвитку, наявність інституційних обмежень та вплив глобальних кризових явищ. Значний вплив також мають геополітичні зміни, торговельні конфлікти та зростання протекціоністських тенденцій у світовій економіці.

У результаті аналізу доведено, що підвищення ефективності економічної дипломатії потребує комплексного підходу, який передбачає модернізацію внутрішніх економічних механізмів, розвиток інноваційних секторів, підтримку малого та середнього бізнесу, а також активізацію співпраці з міжнародними партнерами. Важливим напрямом є також впровадження цифрових інструментів дипломатії та підготовка висококваліфікованих фахівців у сфері міжнародних економічних відносин.

У такий спосіб, економічна дипломатія України має стати ключовим фактором забезпечення сталого економічного розвитку, зміцнення позицій держави на міжнародній арені та ефективної інтеграції у глобальну економічну систему.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1 Економічна дипломатія як чинник розвитку зовнішньоекономічних відносин України

Економічна дипломатія України є важливим інструментом реалізації зовнішньоекономічних пріоритетів держави та зміцнення її економічної безпеки в умовах сучасних глобалізаційних процесів. Проведене дослідження засвідчило, що результативність економічної дипломатії залежить від сукупності внутрішніх і зовнішніх чинників, серед яких особливу роль відіграють структура національної економіки, ефективність державних інституцій, рівень політичної стабільності та зміни, що відбуваються у світовому економічному середовищі.

Установлено, що реалізація сучасної економічної дипломатії здійснюється за допомогою широкого спектра інструментів, серед яких важливе місце посідають укладання міжнародних договорів, співпраця в межах міжнародних організацій, а також розвиток фінансової, торговельної, енергетичної та культурної дипломатії. Водночас стратегічного значення набуває інтеграція України до глобальних ланцюгів створення доданої вартості, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, розширенню експортних можливостей та активізації процесів залучення іноземних інвестицій.

Упродовж останніх років в Україні реалізовано низку заходів, спрямованих на посилення механізмів економічної дипломатії та підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Важливим кроком у цьому напрямі стало підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, яка суттєво вплинула на модернізацію зовнішньоекономічного курсу держави, сприяла поглибленню економічної інтеграції з країнами ЄС та розширенню можливостей для розвитку міжнародного співробітництва. Імплементація

положень цієї угоди забезпечила розширення доступу українських товарів до ринку ЄС та створила передумови для зростання обсягів експорту, зокрема у сфері аграрного виробництва.

Відповідно до даних Державної служби статистики України, протягом 2015–2022 років обсяг експорту товарів до країн Європейського Союзу збільшився на 47 %, що свідчить про поступове поглиблення торговельно-економічних зв'язків України з державами ЄС та розширення присутності української продукції на європейському ринку (рис. 2.1). Водночас у структурі експорту провідні позиції зберігають зернові та олійні культури, продукція металургійної промисловості, а також окремі види продукції машинобудування.

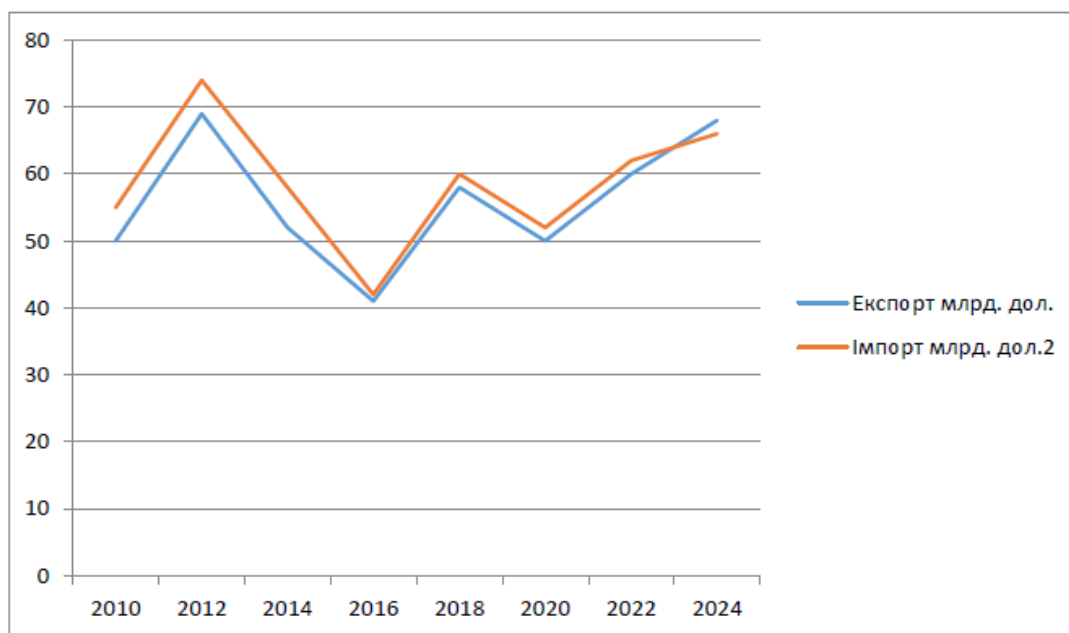


Рис. 2.1 Динаміка експорту та імпорту України, 2008-2024 рр, млрд дол.

США

Джерело: складено автором на основі [9]

Одним із пріоритетних завдань економічної дипломатії є зміцнення економічної безпеки держави шляхом диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків. У межах цього напрямку Україна поступово розширює торговельно-економічне співробітництво з країнами Азії, Близького Сходу та Африки.

Зокрема, у 2021 році частка товарообігу з цими регіонами перевищила 20 % загального обсягу українського експорту, що свідчить про посилення їхнього значення для розвитку національної економіки та розширення міжнародних ринків збуту для українських виробників.

Важливим напрямом реалізації економічної дипломатії залишається також співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. Україна активно взаємодіє зі Світовим банком, Європейським банком реконструкції та розвитку та Міжнародним валютним фондом, які надають не лише фінансові ресурси, а й консультаційну та експертну підтримку в процесі здійснення структурних перетворень. Показовим прикладом такої співпраці є діяльність Європейського банку реконструкції та розвитку, який у 2023 році спрямував понад 1,5 млрд євро на реалізацію проєктів в Україні. Залучені кошти були використані для модернізації енергетичної інфраструктури, підвищення її стійкості та підтримки розвитку малого і середнього підприємництва.

Повномасштабне військове вторгнення Росії в Україну суттєво вплинуло на зміну пріоритетів економічної дипломатії держави. У центрі уваги опинилися питання залучення міжнародної фінансової, технічної та гуманітарної підтримки, захисту національних економічних інтересів на світових ринках, а також забезпечення адаптації економіки до умов воєнного часу. За таких обставин особливого значення набуває координація санкційної політики щодо держави-агресора та поглиблення співпраці з міжнародними партнерами й організаціями з метою посилення економічного тиску та підтримки економічної стійкості України [9-12].

Проведений аналіз статистичних даних свідчить про поступове відновлення експортної діяльності України після 2015 року та формування позитивних тенденцій у сфері зовнішньої торгівлі. Зокрема, спостерігається тенденція до покращення торговельного балансу, що значною мірою пов'язано з активним використанням інструментів економічної дипломатії, розширенням

міжнародного економічного співробітництва та відкриттям нових можливостей для українських експортерів на зовнішніх ринках.

Разом із тим в Україні розвиток економічної дипломатії супроводжується низкою проблемних аспектів. До них належать наявність торговельних обмежень, недостатній рівень інституційної спроможності та необхідність адаптації національної економіки до вимог міжнародних ринків. Ефективність зовнішньоекономічної політики більшою мірою залежить від можливості держави результативно застосовувати дипломатичні інструменти для захисту й просування національних економічних інтересів.

Економічна дипломатія виступає важливим механізмом взаємодії держави з міжнародною економічною спільнотою, забезпечуючи формування сприятливих умов для сталого соціально-економічного розвитку. Вона відіграє роль інструменту узгодження національних економічних інтересів із вимогами та тенденціями глобального економічного середовища, сприяючи досягненню балансу між захистом внутрішніх інтересів держави та необхідністю адаптації до сучасних міжнародних викликів. До ключових завдань економічної дипломатії належать підтримка та розширення експорту, залучення іноземних інвестицій, сприяння розвитку інфраструктури, адаптація до змін у системі міжнародної торгівлі, а також попередження та врегулювання торговельно-економічних суперечностей.

Дослідження динаміки зовнішньоторговельної діяльності України засвідчує, що основними напрямками збуту вітчизняної продукції залишаються країни Європейського Союзу, Азійського регіону та Близького Сходу. Активне застосування інструментів економічної дипломатії сприяло зміцненню позицій українських експортерів на європейському ринку та збільшенню обсягів поставок до держав ЄС (рис. 2.2). Водночас експортна структура України й надалі характеризується переважанням сировинних товарів, що обмежує

можливості нарощування доданої вартості та стримує довгострокове економічне зростання [13].

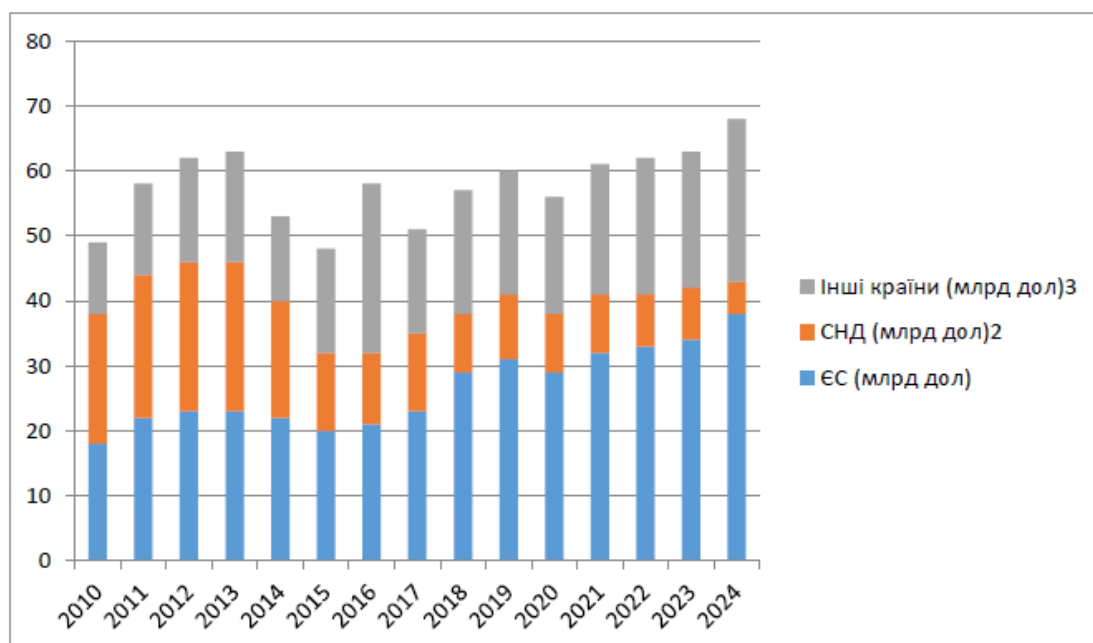


Рис. 2.2 Динаміка експорту України до країн ЄС, СНД та інших регіонів, 2010-2024 рр., млрд дол. США

Джерело: складено автором на основі [13]

До 2014 року ключовими торговельними партнерами України були переважно країни Співдружності Незалежних Держав. Однак після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом відбулися суттєві зміни у географічній структурі зовнішньої торгівлі. Починаючи з 2015 року, спостерігається послідовне зростання ролі ЄС як основного торговельного партнера України, тоді як частка країн СНД у зовнішньоторговельному обороті значно зменшилася внаслідок впливу політичних, економічних і безпекових факторів (рис.2.3).

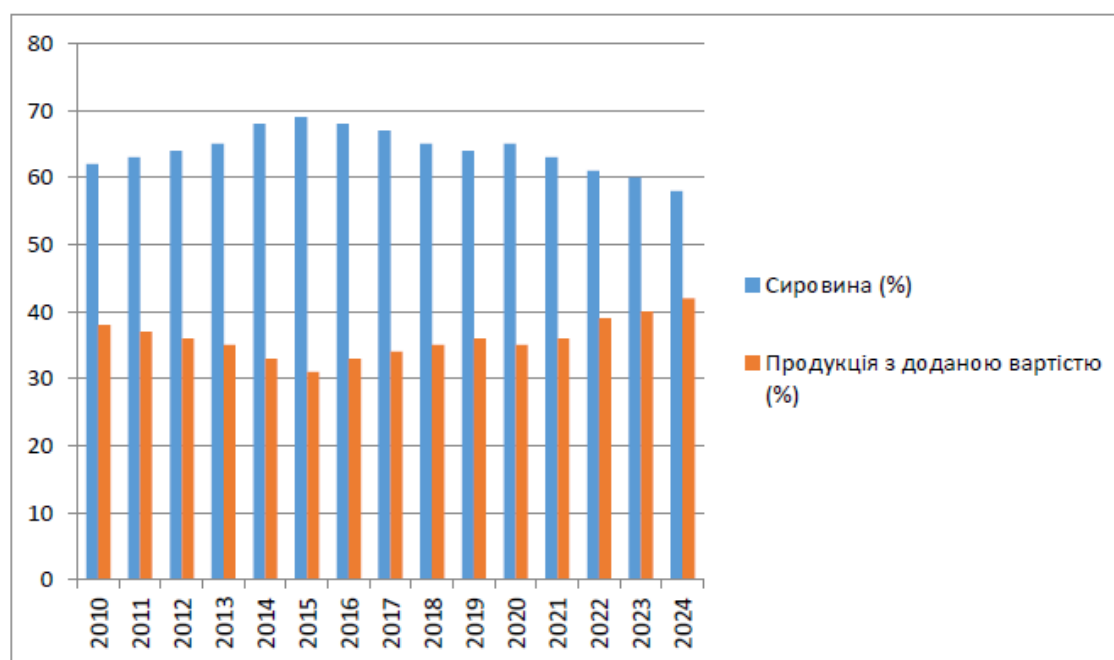


Рис. 2.3 Частки сировинного експорту та продукції з доданою вартістю у загальному обсязі експорту України, 2010-2024 рр., %

Джерело: складено автором на основі [14]

Ефективна реалізація зовнішньоекономічної дипломатії сприяє суттєвому зростанню конкурентоспроможності національної економіки. Протягом 2010–2023 років в Україні спостерігалася позитивна тенденція розвитку експортної діяльності в ключових секторах економіки, зокрема в агропромисловому комплексі, металургії та галузі інформаційних технологій. Особливо помітним було зростання ролі аграрного сектору у формуванні експортного потенціалу держави. Так, частка продукції агропромислового комплексу в загальній структурі експорту збільшилася з 24 % у 2010 році до 38 % у 2023 році, що свідчить про посилення значення цієї галузі для національної економіки та зовнішньоторговельної діяльності України.

Динаміка експортних показників за основними галузями може бути наочно представлена у вигляді графічного матеріалу, побудованого на основі

статистичних даних, що відображають позитивні тенденції розвитку ключових секторів національної економіки (рис. 2.4).

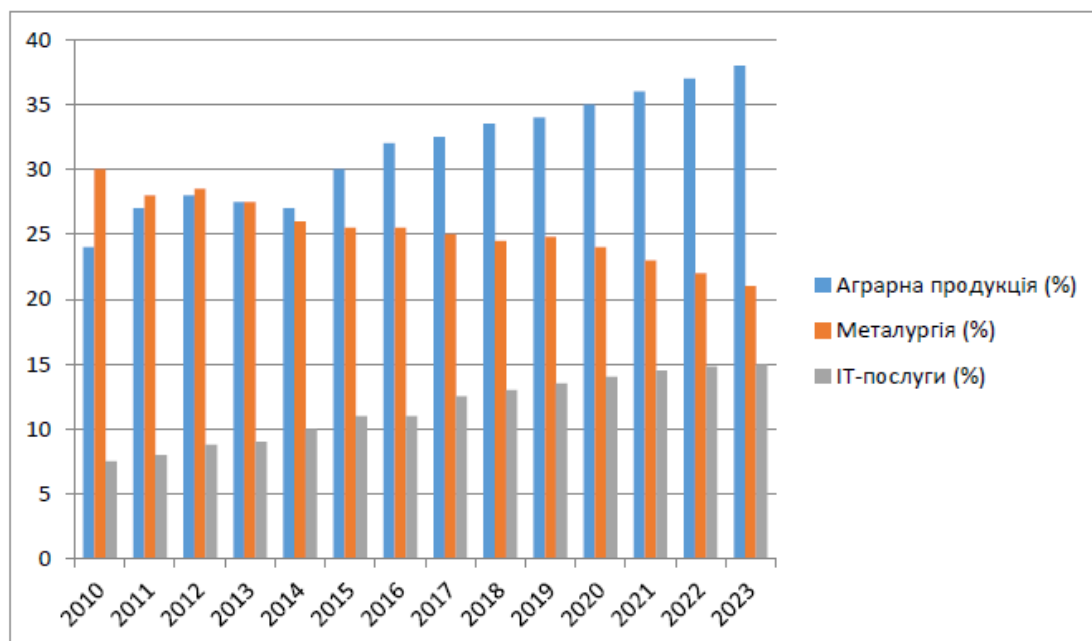


Рис. 2.4 Частка основних секторів економіки в експорті України, 2010-2023 рр., %

Джерело: складено автором на основі [15]

Суттєвим аспектом виступає значення міжнародної торгівлі як інструменту інтеграції національної економіки до глобальних ланцюгів доданої вартості. В умовах глобалізаційних процесів відкриваються нові можливості для розвитку українських підприємств, проте водночас зростають вимоги до рівня їхньої конкурентоспроможності. Серед іншого, за даними 2020–2023 років спостерігається зростання частки високотехнологічної продукції в структурі експорту України, яка досягла близько 12% загального обсягу [16; 17].

У сучасних умовах, особливо внаслідок повномасштабної військової агресії, роль економічної дипломатії значно зростає, оскільки традиційні механізми зовнішньоекономічного співробітництва функціонують в умовах підвищених ризиків і обмежень. За таких обставин Україні вдалося досягти вагомих результатів у диверсифікації логістичних та торговельних маршрутів,

зокрема завдяки розвитку альтернативних шляхів транспортування через Чорноморський регіон. Крім того, було активізовано економічне співробітництво з державами Європейського Союзу та країнами Близького Сходу, що сприяло збереженню експортного потенціалу, розширенню зовнішніх ринків збуту та зміцненню економічної стійкості держави.

Водночас економічна дипломатія відіграє ключову роль у підтриманні фінансової стабільності держави. Завдяки активній співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями, зокрема Міжнародним валютним фондом та Світовим банком, вдалося залучити значні обсяги зовнішньої фінансової підтримки. Упродовж 2015–2023 років загальний обсяг отриманих фінансових ресурсів становив близько 25 млрд доларів США (рис. 2.5), що сприяло зміцненню макроекономічної стійкості, забезпеченню бюджетної стабільності та реалізації важливих соціально-економічних реформ.

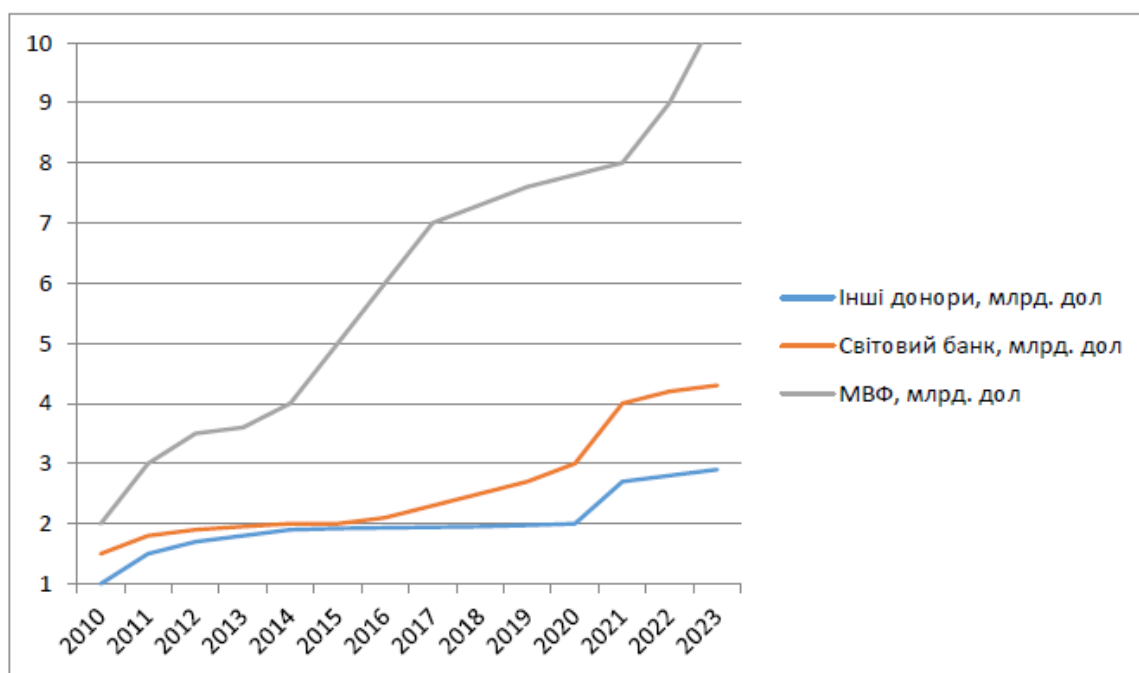


Рис. 2.5 Основні джерела фінансування, 2010-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [17]

Вагома роль економічної дипломатії у сфері зовнішньоекономічних відносин проявляється насамперед у сприянні укладанню, реалізації та

ефективному виконанню міжнародних економічних угод. Україна активно використовує можливості, які відкриває Угода про асоціацію з Європейським Союзом, для розширення доступу вітчизняних товарів і послуг до європейських ринків. У результаті цього частка експорту до країн ЄС у 2023 році досягла 42 % від загального обсягу зовнішніх поставок України, що підтверджує посилення економічної інтеграції з європейським простором [18].

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, слід зазначити, що економічна дипломатія є одним із визначальних інструментів реалізації зовнішньоекономічної політики України. Вона сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, забезпечує інтеграцію держави до світової економічної системи та створює передумови для ефективного досягнення стратегічних цілей економічного розвитку в умовах сучасних глобальних трансформацій.

2.2 Роль міжнародних фінансових інституцій у розвитку економічної дипломатії України

Економічна дипломатія посідає важливе місце серед інструментів реалізації зовнішньоекономічної політики України, особливо в умовах посилення інтеграційних процесів у світовій економіці та розширення взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями. Використання дипломатичних механізмів створює можливості для залучення зовнішніх фінансових ресурсів, сприяє адаптації національної економіки до сучасних тенденцій розвитку світового господарства та забезпечує ефективніше включення України до міжнародних економічних процесів. У результаті цього формуються сприятливі умови для покращення інвестиційного клімату, підвищення конкурентоспроможності економіки та стимулювання економічного зростання.

Вагомий внесок у забезпечення економічної стабільності та підтримку розвитку України здійснюють міжнародні фінансові інституції, зокрема

Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку та Європейський інвестиційний банк. Співробітництво з цими організаціями базується на реалізації комплексу реформ, спрямованих на зміцнення макроекономічної стабільності, удосконалення інвестиційного середовища та підвищення стійкості фінансової системи. Особливу роль у цьому процесі відіграє Міжнародний валютний фонд, який надає підтримку у впровадженні структурних реформ, зокрема у сферах бюджетної політики, енергетики та банківського сектору. Починаючи з 2014 року, у межах програм Stand-by Arrangement (SBA) та Extended Fund Facility (EFF) Україна отримала фінансову підтримку загальним обсягом понад 17,5 млрд доларів США.

Важливим кроком у розвитку фінансової дипломатії України стало підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Її впровадження передбачає поступове наближення національного законодавства до європейських норм і стандартів, що розширює доступ України до фінансових механізмів та програм ЄС. Зокрема, участь у таких ініціативах, як Horizon 2020, InvestEU та інших європейських програмах, створює додаткові можливості для залучення фінансових ресурсів, підтримки інноваційного розвитку, стимулювання діяльності малого та середнього підприємництва, а також реалізації проєктів у сфері екології та сталого розвитку.

Дослідження динаміки торговельно-економічних відносин між Україною та Європейським Союзом свідчить про суттєве зростання обсягів взаємної торгівлі після набуття чинності Угоди про асоціацію у 2016 році (рис. 2.6). Зокрема, обсяг експорту українських товарів до країн ЄС збільшився з 13,1 млрд доларів США у 2016 році до 28,2 млрд доларів США у 2023 році. Одночасно обсяг імпорту з держав Європейського Союзу зріс із 15,9 млрд доларів США до 31,4 млрд доларів США. Такі тенденції підтверджують позитивний вплив євроінтеграційних процесів на розвиток зовнішньоекономічної діяльності України та свідчать про подальше

поглиблення торговельно-економічного співробітництва між Україною та Європейським Союзом.

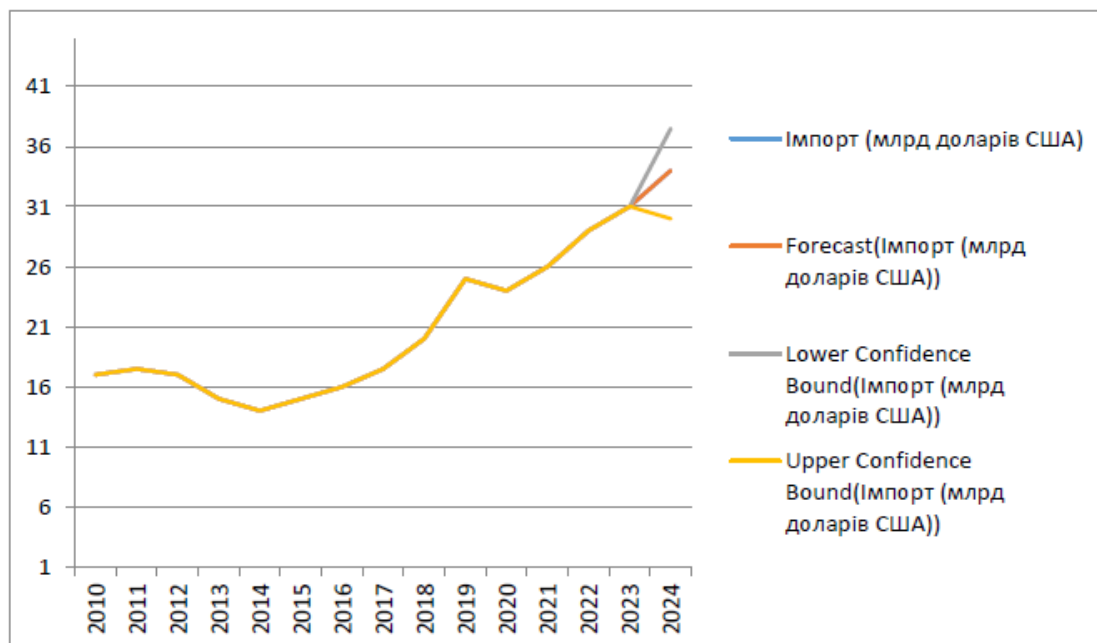


Рис. 2.6 Динаміка експорту та імпорту між Україною та ЄС, 2010-2024 рр., млрд дол. США

Джерело: складено автором на основі [19]

Економічна дипломатія є комплексним інструментом реалізації зовнішньоекономічної політики держави, який забезпечує ефективну взаємодію з міжнародними фінансовими інституціями, сприяє регулюванню зовнішньоекономічних відносин та інтеграції країни до світового економічного простору. Для України, яка функціонує в умовах одночасного впливу економічних, політичних і безпекових викликів, економічна дипломатія набуває особливого значення як механізм підтримання макроекономічної стабільності, залучення іноземного капіталу та створення передумов для сталого економічного розвитку.

Важливу роль у реалізації цих завдань відіграють міжнародні фінансові організації, серед яких провідне місце займають Міжнародний валютний фонд,

Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку та Європейський інвестиційний банк. Їхня діяльність спрямована не лише на надання фінансової підтримки, а й на забезпечення експертного супроводу, технічної допомоги та розроблення рекомендацій щодо впровадження структурних реформ, необхідних для модернізації економіки та зміцнення фінансової системи держави.

Значний внесок у забезпечення фінансової стійкості України зробила співпраця з Міжнародним валютним фондом (табл 2.1). Участь у програмах цієї організації дала можливість отримати необхідну фінансову підтримку в періоди економічних потрясінь, зокрема під час криз, пов'язаних із російською агресією у 2014 та 2022 роках. Упродовж 2010–2023 років співробітництво в межах програм Stand-by Arrangement (SBA) та Extended Fund Facility (EFF) сприяло підтриманню макроекономічної стабільності, удосконаленню бюджетної політики та проведенню реформ у ключових секторах національної економіки.

Таблиця 2.1

Динаміка фінансової підтримки України з боку Міжнародного валютного фонду та основні напрями її використання у 2010–2023 рр.

Рік	Сума фінансування	Основна мета фінансування
2010	1,9	Стабілізація валютного курсу
2011	1,5	Фінансування бюджетного дефіциту
2012	0	-
2013	0	-
2014	4,6	Реформи у фінансовому секторі
2015	5	Підтримка економіки під час війни
2016	2,9	Структурні реформи в енергетиці
2017	1	Фіскальна консолідація
2018	3,9	Модернізація банківського сектору
2019	2	Підтримка економічного зростання
2020	3,6	Фінансування антикризових заходів (COVID)
2021	1,9	Стабілізація державних фінансів
2022	4,5	Військові витрати та економічна стабільність
2023	2,7	Підтримка енергетичного сектору

Джерело: систематизовано автором

Позитивний вплив взаємодії з міжнародними фінансовими інституціями простежується також у сфері зовнішньої торгівлі. Зокрема, укладення та

реалізація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом стали важливими чинниками активізації зовнішньоторговельної діяльності, розширення доступу українських товарів до європейського ринку та поглиблення торговельно-економічного співробітництва. Це свідчить про вагому роль фінансової дипломатії у створенні сприятливих умов для розвитку міжнародної економічної взаємодії та зміцнення позицій України у світовій економіці.

Вагомий внесок у фінансування економічного розвитку України здійснює Європейський банк реконструкції та розвитку, діяльність якого охоплює стратегічно важливі сфери економіки, зокрема енергетику, транспортну інфраструктуру та підтримку малого і середнього підприємництва. Завдяки реалізації інвестиційних програм банк сприяє модернізації економіки, підвищенню її конкурентоспроможності та зміцненню економічної стійкості держави. Зокрема, у 2023 році ЄБРР профінансував в Україні 36 інвестиційних проєктів на загальну суму близько 1,5 млрд доларів США, що стало важливим джерелом підтримки економічного відновлення та розвитку в умовах сучасних викликів [20].

Україна активно взаємодіє з провідними міжнародними організаціями, серед яких важливе місце займають Світова організація торгівлі, Організація економічного співробітництва та розвитку та Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) [19; 20]. Участь у роботі цих інституцій надає можливість отримувати актуальні аналітичні дані, користуватися експертною підтримкою щодо вдосконалення національної торговельної політики та адаптації її до міжнародних стандартів. Крім того, співпраця з міжнародними організаціями сприяє підвищенню ефективності механізмів вирішення торговельних спорів і захисту економічних інтересів України на міжнародній арені.

2.3 Економічна дипломатія України в умовах війни

Дослідження інструментів економічної дипломатії в умовах воєнного стану є особливо актуальним, оскільки сучасні виклики вимагають своєчасної адаптації державної політики до нових економічних умов та ефективного використання дипломатичних механізмів для зменшення негативних наслідків кризових явищ і забезпечення економічної стійкості. Повномасштабна військова агресія спричинила значні втрати для економіки України, зокрема руйнування об'єктів інфраструктури, скорочення виробничих потужностей та ускладнення доступу до окремих зовнішніх ринків. У таких обставинах економічна дипломатія набуває особливого значення як інструмент підтримки зовнішньоекономічної діяльності та захисту національних економічних інтересів.

В умовах воєнного стану економічна дипломатія виконує низку важливих стратегічних завдань. Передусім її діяльність спрямована на залучення фінансової підтримки від міжнародних партнерів, донорських організацій та фінансових інституцій. Вагому роль у цьому процесі відіграють Міжнародний валютний фонд і Світовий банк, які забезпечують Україну необхідними фінансовими ресурсами для підтримання макроекономічної стабільності та функціонування державних інститутів. За результатами 2023 року обсяг міжнародної фінансової допомоги перевищив 20 млрд доларів США, при цьому близько 7 млрд доларів було спрямовано на фінансування соціальних програм, відновлення критичної інфраструктури та підтримку життєво важливих секторів економіки.

Крім того, важливим напрямом економічної дипломатії є підтримка та розвиток торговельних зв'язків із ключовими партнерами, а також вихід на нові ринки збуту. Упродовж 2010–2024 років експортна діяльність України характеризувалася суттєвими коливаннями, що були зумовлені впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів (рис. 2.7). Зокрема, у 2013 році обсяг

експорту сягав близько 63 млрд доларів США, проте внаслідок анексії Автономної Республіки Крим та початку воєнних дій на сході України цей показник у 2015 році скоротився до 38 млрд доларів США. Водночас укладення та подальша реалізація Угоди про асоціацію з Європейським Союзом стали важливими чинниками відновлення зовнішньоторговельної активності, що дало змогу збільшити обсяги експорту до 52 млрд доларів США у 2021 році. Навіть в умовах повномасштабної війни Європейський Союз зберіг статус ключового торговельного партнера України: за підсумками 2024 року частка експорту до країн ЄС перевищила 70 % загального обсягу українського експорту, що підтверджує стратегічне значення європейського ринку для розвитку національної економіки [21; 22].

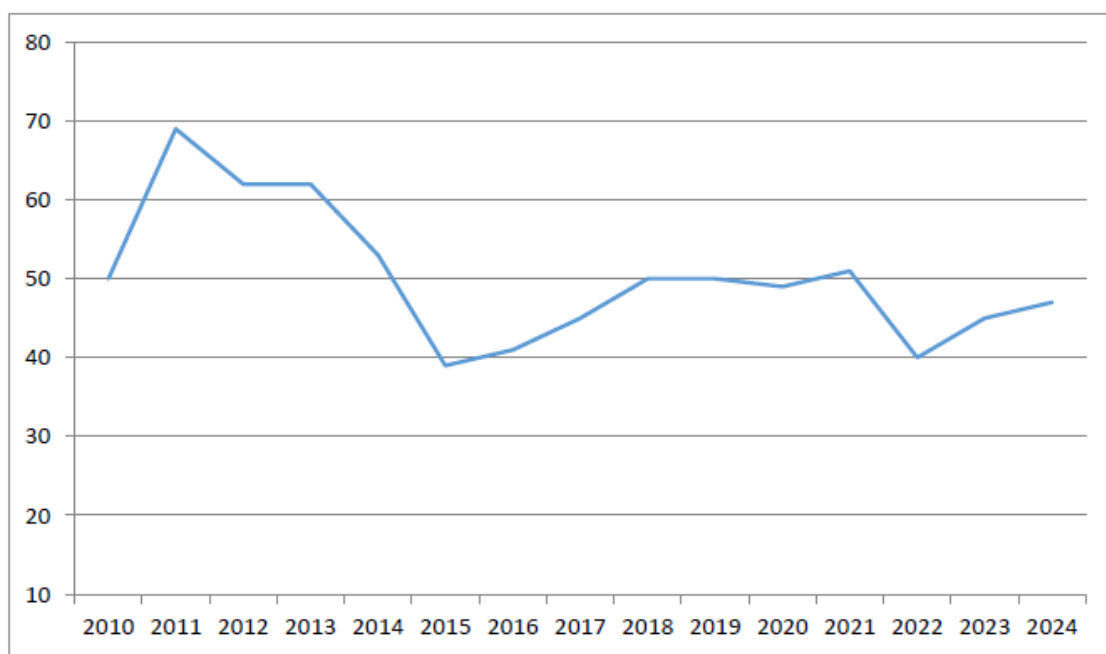


Рис. 2.7 Експорт товарів і послуг України до країн ЄС, Азія, США) 2010–2024 рр., млрд дол. США

Джерело: складено автором на основі [22]

В умовах воєнного стану Україна активно використовує інструменти економічної та політичної дипломатії для посилення міжнародного санкційного

тиску на державу-агресора. Починаючи з 2014 року міжнародні партнери запровадили проти російської федерації масштабний комплекс обмежувальних заходів, загальна кількість яких перевищила 12 тисяч, що стало одним із найбільших санкційних режимів у сучасній світовій практиці. Запроваджені санкції охоплюють широкий спектр економічних, фінансових і технологічних обмежень, включаючи заборону на постачання окремих технологій та обладнання, заморожування фінансових активів, обмеження доступу до міжнародних ринків капіталу, а також заборону інвестицій у стратегічно важливі сектори економіки. Такі заходи спрямовані на послаблення економічного потенціалу держави-агресора та обмеження її можливостей щодо фінансування воєнних дій. Водночас важливе значення у координації санкційної політики належить українській дипломатії, яка забезпечує узгодженість дій із міжнародними партнерами.

Суттєвим напрямом економічної дипломатії є також співпраця з міжнародними фінансовими інституціями у сфері реструктуризації державного боргу. Також, у 2022 році Україні вдалося досягти домовленостей щодо відтермінування виплат за зовнішніми борговими зобов'язаннями на суму близько 20 млрд доларів США до кінця 2024 року. Це дозволило знизити навантаження на державний бюджет й забезпечити фінансову стабільність. Крім того, дипломатичні зусилля сприяли залученню кредитних ресурсів і грантової допомоги на сприятливих умовах.

Важливим інструментом економічної дипломатії виступає також просування інвестиційних ініціатив, спрямованих на післявоєнне відновлення економіки. Зокрема, у 2023 році було презентовано програму «Відновлення України», яка передбачає залучення інвестиційних ресурсів обсягом близько 750 млрд доларів США для реконструкції інфраструктури, модернізації виробничих потужностей і розвитку сектору відновлюваної енергетики [23–26].

Отже, в умовах воєнного стану значення економічної дипломатії істотно посилюється, оскільки вона виступає ключовим інструментом захисту економічних інтересів держави, забезпечення фінансової стабільності та зміцнення її позицій на міжнародній арені. До основних напрямів її реалізації належать залучення фінансової допомоги, розвиток зовнішньоторговельних відносин, координація санкційної політики, реструктуризація державного боргу та стимулювання інвестиційної діяльності. Це сприяє мінімізації негативних наслідків війни та формує умови для подальшого економічного відновлення.

Отже, економічна дипломатія є одним із ключових інструментів забезпечення економічної стійкості України в умовах воєнних викликів та нестабільності міжнародного середовища. Її ефективне використання сприяє зміцненню позицій держави на світовій арені, розширенню міжнародного співробітництва та залученню необхідних фінансових і економічних ресурсів. Водночас економічна дипломатія відіграє важливу роль у консолідації міжнародної підтримки, підтриманні макроекономічної стабільності та створенні передумов для відновлення й подальшого розвитку національної економіки в умовах кризових трансформацій.

У перспективі особливої уваги потребує вдосконалення механізмів економічної дипломатії, зокрема через поглиблення інтеграції до глобальних економічних структур, активізацію інвестиційної діяльності та посилення захисту національних інтересів. Водночас важливим напрямом залишається зміцнення внутрішньої економічної стійкості шляхом розвитку інновацій, підтримки стартап-екосистеми та малого і середнього підприємництва, що формує основу відновлення економіки у післявоєнний період.

Висновки до розділу

Отже, результати проведеного аналізу свідчать про те, що економічна дипломатія України є вагомим інструментом реалізації зовнішньоекономічної політики та забезпечення економічної стабільності держави в умовах сучасних глобальних і воєнних викликів. Вона виконує ключову функцію у розвитку зовнішньої торгівлі, залученні іноземних інвестицій, розширенні міжнародного співробітництва та інтеграції України до світової економічної системи.

У процесі дослідження було встановлено, що суттєвий вплив на ефективність економічної дипломатії має взаємодія з міжнародними фінансовими інституціями, зокрема МВФ, Світовим банком, ЄБРР та іншими організаціями. Їхня підтримка сприяє стабілізації фінансової системи, реалізації структурних реформ і модернізації ключових секторів економіки. Водночас інтеграція до європейського економічного простору, передусім через Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, забезпечила суттєве зростання обсягів зовнішньої торгівлі та сприяла переорієнтації експорту на ринки ЄС. Особливого значення економічна дипломатія набуває в умовах воєнного стану, коли її інструменти спрямовані на залучення фінансової та гуманітарної допомоги, підтримання торговельних зв'язків, реалізацію санкційної політики та забезпечення макроекономічної стабільності. Важливими напрямками є також реструктуризація зовнішнього боргу та залучення інвестиційних ресурсів для відновлення економіки.

Разом із тим встановлено, що, попри позитивні результати, економічна дипломатія України стикається з низкою проблем, зокрема недостатньою диверсифікацією експорту, залежністю від сировинної моделі економіки, наявністю торговельних бар'єрів та обмеженою інституційною спроможністю. Це зумовлює необхідність подальшого вдосконалення інструментів економічної дипломатії та адаптації до змін у міжнародному економічному середовищі.

Таким чином, підвищення ефективності економічної дипломатії України потребує комплексного підходу, що включає розвиток інноваційних секторів економіки, підтримку малого та середнього бізнесу, активізацію співпраці з міжнародними партнерами, а також впровадження сучасних цифрових інструментів. У довгостроковій перспективі це сприятиме зміцненню економічної безпеки держави, підвищенню її конкурентоспроможності та забезпеченню сталого економічного розвитку.

РОЗДІЛ 3 СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1 Стратегія розвитку економічної дипломатії України у глобальному середовищі

У сучасному глобалізованому середовищі економічна дипломатія набуває статусу одного з визначальних інструментів створення і реалізації економічної політики держави. Збільшення міжнародних економічних зв'язків створює для України як нові можливості для розвитку, так і супроводжується появою суттєвих викликів. Глобалізація сприяє інтеграції національної економіки у світовий господарський простір, стимулює зовнішньоекономічну активність, однак водночас посилює конкурентний тиск і підвищує залежність від зовнішніх економічних факторів.

Однією з ключових тенденцій розвитку сучасної світової економіки є поширення глобальних ланцюгів створення доданої вартості, які забезпечують тісну інтеграцію національних економік у міжнародні виробничі процеси. Участь України в таких ланцюгах відкриває широкі можливості для підвищення ефективності економічної діяльності шляхом залучення іноземних інвестицій, впровадження сучасних технологічних рішень, розвитку інноваційної діяльності та створення нових робочих місць. Водночас одним із суттєвих викликів залишається недостатня частка високотехнологічної продукції у структурі національного експорту, що обмежує можливості підвищення конкурентоспроможності економіки та її переходу до моделі розвитку, орієнтованої на виробництво продукції з високою доданою вартістю.

Упродовж 2010–2024 років експорт України зберігав переважно сировинний характер, де понад 40% припадало на зернові культури, продукцію металургійної та хімічної промисловості. Така тенденція свідчить про необхідність здійснення структурної трансформації економіки з орієнтацією на розвиток виробництва продукції з високою доданою вартістю.

Задля оцінки стану зовнішньої торгівлі та рівня конкурентоспроможності України у 2010–2024 роках було проаналізовано динаміку експортно-імпортних операцій. У зазначений період спостерігалися такі тенденції [27–31]:

- у 2010–2013 роках відбувалося поступове зростання експорту — з 50 млрд доларів США до 63 млрд доларів США — на тлі розширення економічної взаємодії з країнами Європейського Союзу;
- у 2014–2015 роках зафіксовано різке скорочення експортних показників до 38 млрд доларів США, що було зумовлено анексією Криму та військовими діями на сході країни;
- у 2016–2019 роках спостерігалось відновлення зовнішньої торгівлі, значною мірою завдяки реалізації Угоди про асоціацію з ЄС, що сприяло зростанню частки європейського напрямку до 42%;
- у 2020 році негативний вплив пандемії COVID-19 спричинив зниження попиту на світових ринках і, відповідно, скорочення експорту до 49 млрд доларів США;
- у 2021–2024 роках відбувалося поступове відновлення експортної діяльності, яка у 2024 році досягла 57 млрд доларів США, із чіткою орієнтацією на ринки Європейського Союзу та Азії.

Водночас відбулися істотні трансформації у географічній структурі зовнішньої торгівлі України. Якщо у 2010 році основним торговельним партнером України залишалася російська федерація, на яку припадало близько 30 % загального обсягу експорту, то станом на 2024 рік її частка скоротилася до менш ніж 2 %. Водночас відбулися суттєві зміни у географічній структурі зовнішньої торгівлі: провідні позиції посіли країни Європейського Союзу, на які припадає понад 40 % українського експорту, а також Китай, частка якого становить близько 15 %. Такі зміни свідчать про переорієнтацію зовнішньоекономічних зв'язків України, диверсифікацію ринків збуту та посилення інтеграції до світової економіки.

Однією з основних проблем залишається низький рівень конкурентоспроможності українського експорту. У межах глобальних ланцюгів створення доданої вартості Україна переважно займає позиції постачальника сировинних ресурсів та продукції з низьким рівнем переробки. Це обмежує можливості отримання більшої економічної вигоди, оскільки основна додана вартість формується на етапах високотехнологічної обробки, брендування та реалізації кінцевої продукції в інших країнах. Подібна модель інтеграції у світове господарство посилює залежність національної економіки від зовнішніх ринкових чинників, насамперед від коливань світових цін на сировинну продукцію. Це підвищує вразливість економіки до зовнішніх шоків та може негативно позначатися на її стабільності й темпах розвитку.

У зв'язку з цим підвищення конкурентоспроможності національної економіки вимагає розроблення та реалізації комплексної довгострокової стратегії індустріального розвитку, спрямованої на модернізацію виробничої бази, збільшення частки продукції з високою доданою вартістю, розвиток інноваційних галузей та поглиблення участі України у глобальних ланцюгах створення вартості на більш технологічних етапах виробництва. Вона має бути спрямована на технологічну модернізацію виробництва, впровадження інновацій та розвиток високотехнологічних галузей. Пріоритетного значення набуває підтримка секторів з високою доданою вартістю, серед іншого машинобудування, інформаційно-комунікаційних технологій, біотехнологій, авіакосмічної та фармацевтичної промисловості. Водночас важливим є зміцнення взаємозв'язку між науковою сферою та виробництвом, розвиток інноваційної інфраструктури, стимулювання досліджень і забезпечення ефективного трансферу технологій у реальний сектор економіки [32].

Формування ефективної зовнішньоекономічної політики вимагає комплексного врахування сучасних глобальних викликів, які визначають

характер і динаміку розвитку міжнародних економічних відносин. До основних чинників, що впливають на функціонування світової економіки, належать:

1. посилення протекціонізму у міжнародній торгівлі, що проявляється через запровадження тарифних і нетарифних бар'єрів, а також використання інструментів економічного націоналізму;

2. воєнні конфлікти, які призводять до руйнування виробничих і логістичних систем, порушення глобальних ланцюгів постачання та зниження інвестиційної привабливості держав;

3. потреба адаптації до нових міжнародних стандартів економічної взаємодії, зокрема в межах Європейського «зеленого курсу», що передбачає впровадження екологічно орієнтованих підходів у виробництві та скорочення обсягів вуглецевих викидів;

4. стрімка цифровізація економіки та зростання ролі цифрових технологій, що зумовлює трансформацію традиційних бізнес-моделей;

5. загострення геоекономічної конкуренції між провідними центрами світової економіки, що впливає на перерозподіл глобальних торговельних потоків.

За таких умов особливої ваги набуває необхідність формування ефективної національної моделі економічної дипломатії, яка має забезпечувати стратегічне просування економічних інтересів держави на міжнародному рівні та передбачати [33]:

- формування сприятливого інституційного середовища для інвестування шляхом підвищення прозорості, правової визначеності та гарантій захисту інвесторів;
- диверсифікацію зовнішньоторговельних зв'язків через активну участь у міжнародних угодах та розвиток нових партнерств;
- розвиток конкурентоспроможного експортного сектору з орієнтацією на інноваційні та високотехнологічні виробництва;

- підтримки малого і середнього підприємництва як одного з ключових чинників економічного зростання та інноваційного розвитку;
- модернізацію транспортно-логістичної інфраструктури з метою інтеграції у глобальні ланцюги постачання;
- впровадження інструментів цифрової дипломатії для підвищення ефективності просування економічних інтересів на міжнародній арені.

Україна має значний потенціал для поглиблення участі у глобальних ланцюгах створення доданої вартості, що зумовлено її вигідним географічним розташуванням, наявністю потужної природно-ресурсної бази, кваліфікованого людського капіталу та розвитком окремих інноваційно орієнтованих галузей економіки. Водночас повноцінна реалізація цього потенціалу потребує комплексного та системного підходу, який передбачає ефективну координацію дій державних органів, бізнес-середовища та міжнародних партнерів. Важливими передумовами такого процесу є впровадження дієвих інструментів економічної політики, стимулювання інноваційної діяльності, модернізація виробництва, розвиток інфраструктури та створення сприятливих умов для залучення інвестицій і технологій. Це дозволить Україні посилити свої позиції у міжнародних виробничих мережах та перейти до більш високотехнологічних етапів створення доданої вартості.

У цьому контексті економічна дипломатія має еволюціонувати від реактивного інструменту реагування на зовнішні виклики до проактивного механізму формування конкурентних переваг держави. Її функціонування повинно бути орієнтоване на структурну модернізацію економіки, диверсифікацію експорту, зміцнення позицій на світових ринках і підвищення рівня економічної безпеки. Застосування такого підходу створює передумови для поступового переходу України від сировинної моделі розвитку до інноваційно орієнтованої економіки та забезпечення сталого економічного зростання в умовах глобальної конкуренції.

Таким чином, економічна дипломатія є одним із визначальних інструментів реалізації зовнішньоекономічної політики держави, забезпечуючи спроможність України адаптуватися до глобальних економічних трансформацій та зміцнювати свої конкурентні позиції на міжнародних ринках. Сучасний розвиток світової економіки, що характеризується посиленням конкурентної боротьби, змінами у системі міжнародної торгівлі та зростанням геополітичних ризиків, актуалізує необхідність формування довгострокових стратегічних підходів до розвитку економічної дипломатії.

Зміцнення зовнішньоекономічного потенціалу України потребує реалізації комплексної багатовекторної стратегії, яка поєднуватиме поглиблення інтеграційних процесів, розвиток інноваційних галузей, диверсифікацію зовнішніх ринків збуту та активізацію інвестиційної діяльності. У зв'язку з цим особливого значення набуває визначення пріоритетних напрямів удосконалення економічної дипломатії як ефективного механізму реалізації стратегічних економічних інтересів держави.

Одним із ключових напрямів є подальше поглиблення інтеграції України до європейського економічного простору. Реалізація положень Угоди про асоціацію з Європейським Союзом створює сприятливі умови для розширення доступу українських товарів і послуг до європейського ринку, сприяє гармонізації національного законодавства з європейськими нормами та підвищує конкурентоспроможність вітчизняних виробників. Крім того, євроінтеграційний курс відкриває додаткові можливості для залучення інвестицій, розвитку виробничої кооперації та активнішого включення України до європейських і глобальних ланцюгів створення доданої вартості. Водночас підвищення конкурентоспроможності національного експорту потребує гармонізації нормативно-правової бази відповідно до європейських стандартів, модернізації транспортно-логістичної інфраструктури та впровадження інноваційних технологій у виробничі процеси.

Аналіз динаміки зовнішньоторговельного обороту свідчить про стійку тенденцію до зростання обсягів торгівлі між Україною та Європейським Союзом, починаючи з 2014 року, зокрема у таких секторах, як агропромисловий комплекс і машинобудування [34; 35].

Водночас країни Азійського регіону демонструють швидкий розвиток економічного розвитку, який відкриває нові перспективи для диверсифікації українського експорту та розширення географії зовнішньоекономічних зв'язків. Укладення угод про вільну торгівлю, а також активізація дипломатичних зусиль щодо залучення інвестицій із Китаю, Індії та Японії сприяють поглибленню економічної співпраці. Ефективність взаємодії з цими країнами здебільше залежить від здатності України виконувати власні конкурентні переваги, зокрема у сферах аграрного виробництва, інформаційних технологій і логістики.

Перспективним напрямом є також розширення економічної взаємодії з країнами Африки, Латинської Америки та Близького Сходу. Зазначені регіони мають значний потенціал для збільшення експорту продукції аграрного сектору, металургії та машинобудування. Реалізація ефективної стратегії виходу на ці ринки передбачає проведення цільових економічних місій, створення мережі торговельних представництв і запровадження стимулюючих механізмів підтримки національних експортерів.

Важливим напрямом удосконалення економічної дипломатії є реформування системи державного регулювання зовнішньої торгівлі. Це передбачає підвищення прозорості експортно-імпортних процедур, скорочення адміністративних бар'єрів, оптимізацію митного оформлення та формування сприятливого інвестиційного клімату. З економіко-правової точки зору доцільним є створення спеціалізованого органу, відповідального за координацію зовнішньоекономічної діяльності, а також залучення експертного середовища до оцінки ефективності реалізації відповідної політики.

Формування ефективної системи економічної дипломатії неможливе без розвитку людського капіталу, здатного реалізовувати сучасні завдання міжнародного економічного співробітництва. У цьому контексті доречним є впровадження спеціалізованих освітніх програм, організація професійних тренінгів і розширення можливостей міжнародного обміну досвідом.

Дослідження реалізації експортної стратегії України у 2017–2024 роках свідчить про суттєве зростання обсягів експорту аграрної продукції та ІТ-послуг (рис. 3.1). Водночас зберігається проблема низької частки високотехнологічної продукції у структурі експорту, що обмежує потенціал підвищення конкурентоспроможності. Для подолання зазначених обмежень необхідно стимулювати розвиток виробництв, орієнтованих на створення продукції з високою доданою вартістю, забезпечувати підтримку малого та середнього підприємництва, а також створювати сприятливі умови для розширення міжнародного економічного співробітництва та розвитку партнерських відносин із закордонними контрагентами [36].

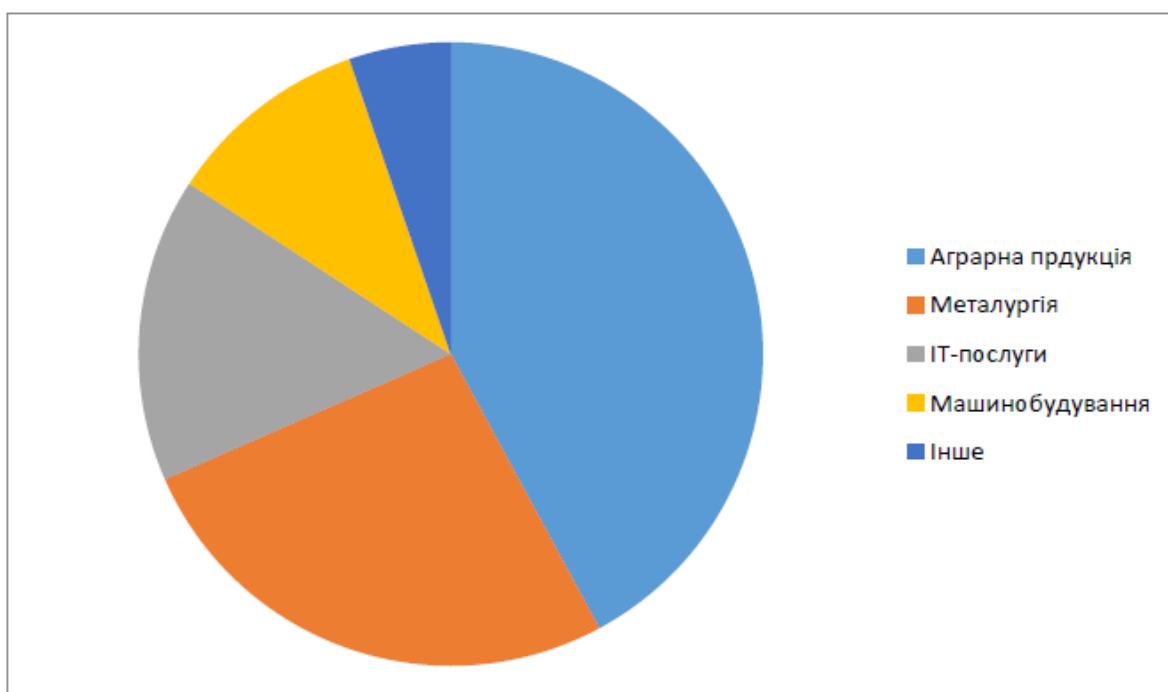


Рис. 3.1 Структура експорту України, 2024 рік, %

Джерело: побудовано автором на основі [36]

Географічні зміни у структурі експорту України за основними регіонами світу відображені на рис. 3.2, що дає змогу проаналізувати процеси диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків та окреслити ключові напрями їх подальшого розвитку.

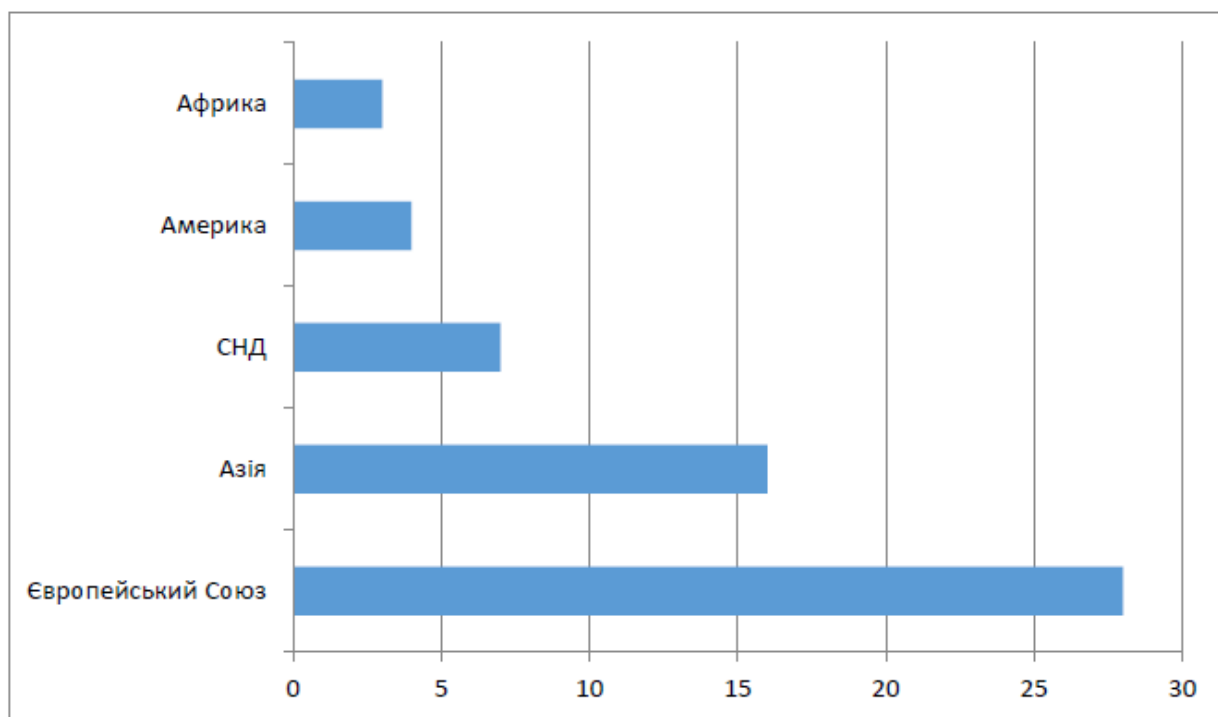


Рис. 3.2 Експорт України до регіонів світу, 2024 рік, млрд дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [37]

Таким чином, реалізація окреслених стратегічних напрямів розвитку економічної дипломатії сприятиме зміцненню конкурентних позицій України на міжнародних ринках, створенню сприятливих умов для сталого економічного зростання та підвищенню стійкості національної економіки до зовнішніх викликів і ризиків [37]. Водночас це забезпечить подальше поглиблення інтеграції України до світового економічного простору, розширення її участі в міжнародних економічних відносинах та зміцнення довіри з боку іноземних партнерів і міжнародних інституцій.

Крім того, результативна реалізація інструментів економічної дипломатії сприятиме формуванню позитивного міжнародного іміджу України як надійного учасника світової торгівлі та перспективного об'єкта для інвестування. Зміцнення такого іміджу створюватиме додаткові можливості для залучення іноземного капіталу, розвитку міжнародного співробітництва, активізації інноваційних процесів і підвищення конкурентоспроможності національної економіки в довгостроковій перспективі.

3.2 Формування національної моделі економічної дипломатії України

Розроблення ефективної національної моделі економічної дипломатії є одним з пріоритетних стратегічних завдань України в контексті реалізації її зовнішньоекономічних інтересів. В умовах глибоких трансформацій світової економіки економічна дипломатія набуває багатовимірного характеру, охоплюючи широкий спектр напрямів діяльності, спрямованих на розвиток міжнародної торгівлі, задіяння іноземних інвестицій й забезпечення активної участі держави у глобальних економічних процесах.

Ключовою стратегічною метою України є досягнення сталого економічного розвитку, інтеграція у світову економічну систему та утвердження статусу надійного й конкурентоспроможного торговельного партнера. Реалізація цієї мети потребує формування цілісної національної моделі економічної дипломатії, здатної адаптуватися до сучасних глобальних викликів і водночас враховувати особливості національної економіки, інституційне середовище та геополітичне положення держави [38].

Ефективність такої моделі визначається дотриманням низки базових принципів. Передусім важливим є забезпечення прозорості та результативності управління, що передбачає використання цифрових технологій, відкритих даних та сучасних управлінських інструментів з метою підвищення якості прийняття рішень і мінімізації корупційних ризиків. Значущим принципом є інтеграція у

глобальні ланцюги доданої вартості, що сприяє підвищенню ролі України у світовій економіці та збільшенню частки високотехнологічної продукції. Не менш важливими є гнучкість і адаптивність економічної дипломатії, які забезпечують здатність оперативно реагувати на зміни міжнародного середовища, зокрема на торговельні конфлікти, санкційні режими та глобальні кризи. Окрему роль відіграє інноваційна спрямованість, що передбачає підтримку технологічного розвитку, а також координація дій держави та бізнесу, яка є необхідною умовою ефективного просування національних економічних інтересів за кордоном.

Разом із тим реалізація зовнішньоекономічної політики України характеризується низкою суттєвих викликів [39]. До них належить нестабільність міжнародної торгівлі, спричинена військовими діями, глобальними економічними кризами та трансформацією логістичних маршрутів. Значною проблемою залишається низький рівень конкурентоспроможності експортної продукції, яка переважно має сировинний характер і характеризується низькою доданою вартістю. Додатковими обмеженнями виступають недостатність фінансових ресурсів для підтримки діяльності дипломатичних установ за кордоном, що знижує ефективність просування економічних інтересів, а також слабка інституційна координація між органами державної влади у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Важливим викликом є і потреба у підвищенні рівня професійної підготовки кадрів, залучених до реалізації економічної дипломатії.

Формування результативної національної моделі економічної дипломатії потребує поетапного впровадження системи взаємопов'язаних заходів, серед яких доцільно виокремити такі напрями [40]:

1. Удосконалення нормативно-правового забезпечення. Передбачає формування цілісної законодавчої бази, що регулює діяльність економічних

дипломатичних інституцій і гарантує належний захист інтересів національного бізнесу на міжнародному рівні;

2. Інституційний розвиток. Орієнтований на підвищення ефективності діяльності ключових державних інституцій, зокрема Міністерства закордонних справ, Міністерства економіки, а також на розширення й посилення мережі торговельних представництв за кордоном;

3. Активізація міжнародного співробітництва. Полягає у розширенні участі України у програмах технічної допомоги та ініціативах, що реалізуються ЄС, СОТ та іншими міжнародними структурами;

4. Цифрова трансформація дипломатичної діяльності. Передбачає впровадження сучасних інформаційно-аналітичних систем для моніторингу ринків, управління інвестиційними потоками та ефективного врегулювання торговельних спорів;

5. Розвиток людського капіталу. Орієнтований на підготовку висококваліфікованих фахівців у сфері економічної дипломатії, здатних ефективно діяти в умовах глобальної конкуренції.

Реалізація зазначених заходів формує передумови для досягнення вагомих економічних результатів. Зокрема, простежується зростання обсягів експорту до основних торговельних партнерів: упродовж 2011–2024 років частка експорту до країн Європейського Союзу зросла з 25% до 40%, що свідчить про поступову переорієнтацію зовнішньоторговельних потоків. Водночас відзначається підвищення інвестиційної привабливості держави, що підтверджується збільшенням обсягів прямих іноземних інвестицій приблизно на 15% у 2024 році порівняно з 2019 роком. Позитивні тенденції також фіксуються у сфері зовнішньоторговельного балансу, зокрема у вигляді скорочення його дефіциту до рівня близько 3% ВВП [40]. Крім того, посилюється інтеграція України у світову економічну систему та зміцнюються її позиції на міжнародній арені.

Таким чином, формування дієвої національної моделі економічної дипломатії є важливою передумовою зміцнення економічної безпеки держави, підвищення рівня її конкурентоспроможності та забезпечення довгострокового економічного розвитку. У сучасних умовах економічну дипломатію доцільно розглядати не лише як інструмент реалізації зовнішньоекономічних пріоритетів держави, а й як важливий механізм структурної модернізації національної економіки та її ефективної інтеграції до глобального економічного середовища.

Формування національної моделі економічної дипломатії є невід'ємною складовою успішної реалізації зовнішньоекономічної політики України. Її ефективне функціонування передбачає скоординовану взаємодію органів державної влади, представників бізнесу та міжнародних партнерів, спрямовану на створення сприятливих умов для економічного зростання, активізацію інвестиційної діяльності та розширення участі країни у світових економічних процесах.

Розроблення та впровадження такої моделі має стратегічне значення для України, оскільки сприяє зміцненню її позицій у міжнародному економічному просторі, підвищенню ефективності захисту національних економічних інтересів, розширенню зовнішньоекономічних можливостей та створенню передумов для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку в довгостроковій перспективі. У межах третього розділу було досліджено основні тенденції розвитку економічної дипломатії, окреслено ключові виклики сучасного етапу та визначено можливі напрями їх подолання. В умовах геополітичної нестабільності економічна дипломатія виконує не лише функцію досягнення стратегічних цілей держави, а й виступає інструментом підтримання макроекономічної стабільності та формування основ для довгострокового розвитку.

У сучасних умовах глобалізації економічна дипломатія посідає важливе місце серед інструментів реалізації зовнішньоекономічної політики держави,

забезпечуючи просування національних економічних інтересів, залучення іноземного капіталу та поглиблення інтеграції країни до світового економічного простору. Водночас вона сприяє розвитку міжнародних торговельних відносин, зниженню бар'єрів доступу до зовнішніх ринків, а також забезпечує захист інтересів національних виробників і експортерів. До пріоритетних напрямів її розвитку в Україні належать інтеграція у глобальні ланцюги доданої вартості, стимулювання ключових секторів економіки — зокрема аграрного, інформаційно-технологічного та енергетичного — а також активне впровадження інновацій і залучення інвестицій у виробничу сферу.

Водночас здійснення зовнішньоекономічної політики України ускладнюється впливом низки чинників. Поміж них — нестабільність міжнародного економічного середовища, високий рівень конкуренції, обмеженість інституційної спроможності дипломатичних структур і недостатній рівень фінансування їх діяльності. Додатковим негативним фактором є військові дії, які суттєво впливають на зовнішньоторговельну діяльність, порушують логістичні ланцюги та знижують інвестиційну привабливість держави.

За таких умов економічна дипломатія має бути орієнтована на розширення мережі міжнародних партнерств, диверсифікацію зовнішньоекономічних зв'язків і зменшення залежності від окремих ринків. Важливого значення набуває також ефективне використання потенціалу міжнародних організацій та платформ співпраці для просування економічних інтересів України, залучення фінансових ресурсів і підтримки реалізації структурних реформ.

Отже, формування ефективної національної моделі економічної дипломатії виступає необхідною передумовою забезпечення економічної безпеки держави, підвищення її конкурентоспроможності та успішної інтеграції до світової економічної системи. Подальший розвиток цього напрямку має

ґрунтуватися на комплексному підході, що передбачає поєднання внутрішніх реформ, активізації міжнародної взаємодії та впровадження сучасних інструментів дипломатичної діяльності.

Висновки до розділу

Отже, у ході дослідження було встановлено, що розвиток економічної дипломатії України в сучасних умовах є стратегічно важливим напрямом забезпечення її зовнішньоекономічних інтересів та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Проведений аналіз засвідчив, що глобалізаційні процеси, трансформація міжнародних економічних відносин і посилення геополітичних викликів формують нові умови функціонування економічної дипломатії, що зумовлює необхідність адаптації її інструментів і механізмів.

У ході дослідження встановлено, що до пріоритетних напрямів розвитку економічної дипломатії України належать поглиблення інтеграції до європейського економічного простору, диверсифікація зовнішньоекономічних зв'язків, розширення співпраці з державами Азії, Африки та Близького Сходу, а також активізація процесів залучення іноземних інвестицій. Особливого значення набуває інтеграція України до глобальних ланцюгів створення доданої вартості, що відкриває можливості для підвищення ефективності національної економіки, розвитку інноваційних виробництв і зміцнення високотехнологічних секторів.

Водночас результати проведеного дослідження засвідчили наявність низки суттєвих проблем і викликів, серед яких недостатня конкурентоспроможність вітчизняного експорту, переважання сировинної продукції в його структурі, нестабільність світових ринків, обмежена інституційна підтримка зовнішньоекономічної діяльності та негативні наслідки воєнних дій для економічного розвитку країни. Зазначені чинники обумовлюють необхідність модернізації існуючих підходів та формування

більш ефективної моделі економічної дипломатії, здатної оперативно реагувати на сучасні виклики.

На основі проведеного аналізу обґрунтовано, що національна модель економічної дипломатії повинна ґрунтуватися на принципах прозорості, інноваційності, адаптивності та глибокої інтеграції у світові економічні процеси. Серед ключових напрямів її вдосконалення доцільно виокремити оновлення нормативно-правового забезпечення, посилення інституційної спроможності державних органів, розвиток людського капіталу та широке впровадження цифрових технологій у дипломатичну практику.

Таким чином, економічна дипломатія України має трансформуватися в активний інструмент формування та реалізації конкурентних переваг держави, орієнтований на забезпечення сталого економічного зростання, зміцнення міжнародних позицій країни та її ефективну інтеграцію до світового господарства. Реалізація визначених стратегічних пріоритетів сприятиме підвищенню економічної стійкості України, розширенню її можливостей у міжнародному економічному середовищі та створенню міцного підґрунтя для довгострокового розвитку в умовах глобальних трансформацій.

ВИСНОВКИ

У межах виконання бакалаврської роботи було досліджено теоретичні засади, сучасні тенденції та перспективні напрями розвитку економічної дипломатії України в умовах глобалізації та сучасних геополітичних змін. Результати проведеного дослідження засвідчили, що економічна дипломатія є одним із найважливіших інструментів реалізації зовнішньоекономічної політики держави, оскільки сприяє захисту національних економічних інтересів, розширенню міжнародного співробітництва, залученню інвестиційних ресурсів та інтеграції України до світового економічного простору. Встановлено, що ефективне використання механізмів економічної дипломатії створює передумови для підвищення конкурентоспроможності національної економіки, зміцнення економічної безпеки держави та забезпечення її сталого розвитку в умовах зростаючої глобальної конкуренції.

У першому розділі розкрито зміст економічної дипломатії, визначено її функції, інструменти та значення у формуванні зовнішньоекономічної політики. З'ясовано, що вона охоплює такі напрями, як торговельний, фінансовий, інвестиційний та інноваційний, і спрямована на забезпечення доступу до міжнародних ринків, залучення іноземного капіталу та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

У другому розділі проведено оцінку ефективності економічної дипломатії України, зокрема в контексті взаємодії з міжнародними фінансовими інституціями, розвитку зовнішньої торгівлі та впливу воєнних чинників. Встановлено, що, незважаючи на складні економічні й політичні умови, Україні вдалося посилити свої позиції на міжнародних ринках, зокрема завдяки переорієнтації експорту на країни Європейського Союзу та активізації співпраці з міжнародними партнерами. Водночас виявлено низку проблем, серед яких домінування сировинної складової в експорті, недостатній рівень диверсифікації ринків і обмеженість інституційних ресурсів.

У третьому розділі визначено стратегічні напрями розвитку економічної дипломатії України, серед яких — інтеграція до європейського економічного простору, розширення співпраці з країнами Азії, Африки та Близького Сходу, розвиток інноваційних секторів економіки та формування ефективної національної моделі економічної дипломатії. Обґрунтовано, що підвищення її результативності потребує комплексного підходу, який включає вдосконалення нормативно-правової бази, зміцнення інституційної спроможності, розвиток людського капіталу та впровадження цифрових технологій.

Узагальнення отриманих результатів дозволяє стверджувати, що в умовах сучасних викликів економічна дипломатія України має трансформуватися у проактивний механізм формування конкурентних переваг держави. Її ефективність визначається здатністю адаптуватися до змін у глобальному економічному середовищі, забезпечувати диверсифікацію зовнішньоекономічних зв'язків, сприяти розвитку високотехнологічних галузей та зміцнювати економічну безпеку держави.

Отже, подальше вдосконалення економічної дипломатії України повинно бути орієнтоване на поглиблення інтеграції держави до світового економічного простору, розширення міжнародного економічного співробітництва, активне залучення іноземних інвестицій та впровадження сучасних інноваційних механізмів управління зовнішньоекономічною діяльністю. Досягнення цих цілей сприятиме формуванню сприятливих умов для сталого економічного зростання, підвищенню рівня конкурентоспроможності національної економіки, зміцненню економічної безпеки держави та посиленню ролі України у міжнародних економічних процесах. Це, своєю чергою, створить міцне підґрунтя для довгострокового розвитку країни та зміцнення її позицій на світовій арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник Т. М. Зовнішньоекономічна політика України: навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2019.
2. Козак Ю. Г., Логвинова Н. С. Міжнародна економіка. – К.: Центр учбової літератури, 2020
3. Міжнародний валютний фонд. World Economic Outlook. – Washington, 2023.
4. Світова організація торгівлі. Understanding the WTO. – Geneva: WTO, 2021.
5. . Світовий банк. Global Economic Prospects. – Washington, 2023.
6. Світова організація торгівлі. Механізми регулювання та вплив на економічну дипломатію. Женева: СОТ, 2015. 190 с.
7. Шарма К. Глобальні економічні інструменти: вплив на регіональні Інтеграції. Нью-Йорк: Springer, 2019. 280 с.
8. . Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля України. – Київ, 2021.
9. Академія наук України. Міжнародна торгівля та її вплив на економічний розвиток України. Київ: Академія наук України, 2020. 170 с.
10. Кругман П., Обстфельд М. Міжнародна економіка: теорія і політика. Київ: Видавництво "КНУ", 2016. 400 с.
11. Ковальчук О. В. Інституційні засади зовнішньоекономічної діяльності. Київ: Логос, 2018. 198 с.
12. Зінченко О. М. Перспективи розвитку дипломатії у зовнішньоекономічній політиці України. Донецьк: ДНУ, 2017. 130 с.
13. Шаповал І. М. Методологія аналізу міжнародної торгівлі. Харків: Видавництво ХАІ, 2015. 250 с.
14. Прогнозування світових економічних процесів у контексті дипломатії. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. 190 с.

15. Бевз А. В. Фінансова дипломатія в просуванні міжнародних економічних інтересів України. Київ: Університет економіки, 2023. 120 с.
16. Грушовенко Я. А. Економічне регулювання міжнародної торгівлі у світовому господарстві. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2021. 189 с.
17. Кабанов А. С. Економічна дипломатія: теорія і практика. Одеса: Одеський національний університет, 2015. 300 с.
18. Пахомов Ю. І. Глобалізація та економічна дипломатія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. 250 с.
19. Хмель А. О. Зовнішня політика країн Європейського Союзу : методичні вказівки. Миколаїв : Видво ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 152 с.
20. Методологічні підходи до аналізу економічної дипломатії. Одеса: ОНУ ім. Мечникова, 2018. 210 с.
21. Мацука В. М. Механізм залучення іноземних інвестицій в економіку України. Ефективна економіка. 2024. № 1. URL: <https://www.researchgate.net/publication> .
22. SWOT-аналіз як інструмент стратегічного планування дипломатії. Київ: Інститут економіки, 2020. 180 с.
23. Торговельні бар'єри та їх вплив на економічну дипломатію. Видавництво ХНУ. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2022. 190 с.
24. Цифровізація у сфері дипломатії. Науково-дослідний центр міжнародної торгівлі. Київ: Науково-дослідний центр міжнародної торгівлі, 2023. 160 с.
25. Економічна інтеграція України до ЄС: виклики та перспективи. Київ: Інститут економічних досліджень, 2021. 220 с.
26. Інститут світової економіки. Україна та СНД: торговельне партнерство в умовах трансформації. Київ: Інститут світової економіки, 2017. 150 с.

27. Ключові аспекти формування зовнішньоекономічної політики. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. 200 с.
28. Давидович О. І. Формування ефективної експортоорієнтованої моделі економічного розвитку України: автореф. дис. ... канд. екон. наук. Київ, 2005. 23 с.
29. . Академія економічних наук. Вплив СОТ на зовнішньоторговельну політику України. Київ: Видавництво Академії економічних наук, 2019. 210 с.
30. Стратегічне партнерство в умовах глобалізації. Видавництво ХНУ. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. 300 с.
31. Васьків С. Ф. Державна політика розвитку транскордонного співробітництва України в умовах євроінтеграції: автореф. дис. ... канд. екон. наук. Львів, 2025. 21 с.
32. Інститут міжнародних відносин. Пріоритети зовнішньоекономічної політики України у 21 столітті. Київ: Інститут міжнародних відносин, 2021. 220 с.
33. Вплив глобалізації на національну економіку України. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2019. 190 с.
34. Роль дипломатії у забезпеченні економічної безпеки. Видавництво ХНУ. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2018. 220 с.
35. Інструменти прогнозування міжнародної економіки. Київ: Інститут прогнозування економіки, 2022. 170 с.
36. Виклики та можливості для України в рамках Європейської зеленої угоди / EU Publications. Брюссель: EU Publications, 2020. 210 с.
37. Геополітичні аспекти економічної дипломатії. Одеса: ОНУ імені Мечникова, 2023. 150 с.
38. Теорія і практика сучасної дипломатії. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка. URL: <https://intrel.lnu.edu.ua/course/teoriya-i-praktyka-suchasnoi-dyplomatii>.

39. Атаманчук З. А., Лісна В. Г. Особливості розвитку відносин України з МВФ. The 5th International scientific and practical conference «Prospects of modern science and education» (February 07-10, 2023) Stockholm, International Science Group. 2023. Р. 94-98.

40. Атаманчук З. А., Макогін З. Я. Міжнародні договори в системі джерел права ЄС. SWorldJournal, Болгарія, Випуск №16. 2022. С. 133-139.